

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Aleksandr Kazmin

SUNNIVIISILISE VÄLJASAATMISE KORRALDAMINE EESTIS
POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMETI NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja: Viljar Kärk
Kaasjuhendaja: Eve Kalmus

Muraste 2011

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: juuni 2011
Töö pealkiri: Sunniviisilise väljasaatmise korraldamine Eestis Politsei-ja Piirivalveameti näitel	
Töö autor: Aleksandr Kazmin	
Allkiri:	
<p>Antud lõputöö teemaks on „Sunniviisilise väljasaatmise korraldamine Eestis Politsei-ja Piirivalveameti näitel“. Lõputöö pikkus on kokku 47 lehekülge sh lisad ning koosneb neljast peatükist. Esitatud on neli joonist ning kuus lisa. Kasutatud on 29 erinevat allikmaterjali.</p> <p>Lõpuöö eesmärgiks oli tuua välja peamised probleemid väljasaatmisel kolmandatesse riikidesse. Lõputöö esimeses peatükis antakse ülevaade olukorrast Eestis seoses illegaalse sisserändega ja tuuakse välja peamised meetmed illegaalide vähendamiseks riigis. Samuti toob autor välja põhjused, miks soovivad inimesed lahkuda oma kodumaalt, tuginedes tõuke- ja tõmbejõudude mudeli teooriale. Kuna üheks peamiseks meetmeks illegaalide vähendamiseks on sunniviisiline väljasaatmine riigist, antakse teises peatükis ülevaade väljasaatmisest ning ebaseaduslikkust rändest ning inimõigusi reguleerivatest õigusaktidest. Kolmandas peatükis teostab autor andmeteanalüüsi selle kohta, milliste riikide kodanikke on rohkem väljasaatmiskeskuses ning milliste riikidega on rohkem probleeme väljasaatmise teostamisel. Selle pinnalt selgub, millised on need riigid, kellega oleks vaja teha paremat koostööd. Samuti analüüsib autor erinevaid väljasaatmisega kaasnevaid probleeme. Neljandas peatükis toob autor välja andmete analüüsi käigus tehtud järeldused ning omapoolsed ettepanekud sunniviisilise väljasaatmise valdkonna parandamiseks.</p> <p>Andmete analüüsi teostamiseks kasutatakse Politsei- ja Piirivalveameti kodakondsuse- ja migratsiooni osakonnast saadud statistilisi andmeid. Samuti kasutas autor analüüsi teostamiseks erinevaid kohtulahendeid, mis on seotud sunniviisilise väljasaatmisega riigist. Autor uuris väljasaatmise protseduuri ning tegi ülevaate sunnitud riigist väljasaatmise protseduuri kohta, analüüsis kohtulahendeid, selleks et saavutada lõputöös püstitatud eesmärk.</p> <p>Püstitatud eesmärgiks oli välja selgitada, millised on peamised probleemid sunniviisilisel väljasaatmisel. Toetudes empiirilisele kvalitatiivsele uuringu tulemustele, on leitud vastus antud lõputöös püstitatud uurimisküsimusele. Nimelt on põhilisteks probleemideks väljasaatmisel: dokumentide puudus, väljasaadetava soov teha mitte koostööd ametnikega, vastuvõetava riigi koostöövõimelisus, vastuvõetava riikide erinev praktika.</p>	
Võtmesõnad: immigratsioon, sunniviisiline väljasaatmine.	
Keywords: immigration, forced expulsion.	
Säilitamise koht:	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Viljar Kärk	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
SISSEJUHATUS	5
1. ILLEGAALNE IMMIGRATSIOON	7
1.1 Immigratsioon	7
1.2 Illegaalide sisserände ennetamine ja meetodid illegaalide vähendamiseks	12
2.SUNNIVIISILINE VÄLJASAATMINE	15
2.1 Inimõigused ja põhiõigused	15
2.2 Sunniviisilist väljasaatmist reguleerivad õigusaktid	17
2.3 Sunniviisilise väljasaatmise olemus	19
2.3.1 Sunniviisilise väljasaatmise alused ja kord.....	19
2.3.2 Väljasaatmiskeskuses kinnipidamine	23
2.3.3 Sunniviisilise väljasaatmise täideviimine	24
3.VÄLJASAATMISE ANALÜÜS POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMETI NÄITEL.....	26
3.1 Analüüsi tutvustus ja eesmärgid.....	26
3.2 Uuringu tulemused	27
4. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD	31
4.1 Järeldused.....	31
4.2 Ettepanekud.....	33
KOKKUVÕTE	35
PEZIOME	37
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	38
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	41
LISA 1. TABEL 1. VSK-SSE PAIGUTATUD ISIKUD	42
LISA 2. TABEL 2. STATISTILINE ÜLEVAADE	43
LISA 3. TABEL 3. ILLEGAALID KODAKONDSUSTE KAUPA 2008.A	44
LISA 4. TABEL 4. ILLEGAALID KODAKONDSUSTE KAUPA 2009.A	45
LISA 5. TABEL 5. ILLEGAALID KODAKONDSUSTE KAUPA 2010. I PA.....	46

LISA 6. TABEL 6. KOHTULAHENDITE ÜLEVAADE AASTATE KAUPA 47

SISSEJUHATUS

Euroopa on ajaloo vältel meelitanud palju sisserändajaid ning suur osa neist saabuvad Euroopa riikidesse mitteametlikult ehk illegaalselt. Põhjuseid, miks Euroopa on üheks peamiseks immigrantide sihtkohaks on mitmeid. Üheks olulisemaks neist on kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide juures poliitiline stabiilsus. Tegemist on õigusriikidega, vastupidi paljudele lähteriikidele. Rahvas tuleb Euroopasse eelkõige otsima paremat elu, paljud aga jooksevad ära tagakiusamise eest või inimõiguste range rikkumise eest. Euroopa jaoks on see väljakutse, kuna peab piirama ebaseaduslikku sisserännet ja korraldama koostööd teiste riikidega ebaseaduslike sisserändajate väljasaatmiseks. Teiseks väljakutseks Euroopa riikidel on immigrantide hulga vähendamine. Üheks meetmeks, kuidas vähendatakse immigrantide hulka on sunniviisiline väljasaatmine. Väljasaatmine on aga keeruline protsess, kus isik tuleb riigist välja saata ilma tema õigusi riivamata.

Antud lõputöö teema on aktuaalne, kuna väljasaatmise valdkond on viimastel aastatel Euroopa Liidus üha tähtsamaks muutunud. Majanduslik olukord väljaspool Euroopa Liitu, rahutused Lähis-Idas, Põhja Aafrikas on sundinud otsima paremat elu, mis tõukab inimesi illegaalselt Euroopasse rändama. Lõputöö teema valikut mõjutas asjaolu, et Eestis on väljasaatmise valdkonda vähe uuritud. Seega autori arvates on tegemist teemaga, mis vajab tõhusamat käsitlust.

Sisserändajad, kes sisenevad Euroopa Liidu liikmesriikidesse mitteametlikult maismaa-, õhu- või mereteid mööda või on endale hankinud võltsitud reisidokumendid, usaldavad end sageli kuritegelike rühmituste kätte. Selle tulemusena kasvab muu kuritegevus ja väheneb turvalisus. Ebaseaduslike sisserändajate riigist väljasaamine ilma väljasaadetava õigusi riivamata on riikide jaoks sageli keeruline väljakutse. Sageli juhtub, et väljasaadetavat ei saa kiiresti riigist välja saata. Seega tuleks leida need põhjused, mis takistavad kiiret ja õiguslikku väljasaatmist.

Käesoleva töö eesmärgiks on vaadelda olukorda Eestis sunniviisilise väljasaatmise vallas, kirjeldada väljasaatmise protseduuri ning leida millised tekkivad probleemid väljasaatmisel kolmandatesse riikidesse. Töö tulemusena teeb autor ettepanekud selle kohta, mis vajab antud valdkonnas parandamist arvestades siseriiklike ja rahvusvahelisi nõudeid.

Lõputöö eesmärgini jõudmiseks püstitas autor järgmised uurimisülesanded:

1. Anda teoreetiline ülevaade väljasaatmise valdkonnast ja seda reguleerivatest õigusaktidest.

2. Kirjeldada sunniviisilist väljasaatmist Eesti Vabariigis Politsei- ja Piirivalveameti näitel (edaspidi ka PPA).
3. Tuua välja peamised lähteriigid, kust saabuvad illegaalid ning, analüüsida erinevaid statistilisi andmeid ning kohtulahendeid, mis käsitlevad väljasaatmisi.
4. Leida, millised on peamised probleemid, mis kerkivad esile väljasaatmisel?
5. Pakkuda välja omapoolsed ettepanekud valdkonna parandamiseks.

Lõputöö uurimisobjektiks on Eestist välismaalaste sunniviisilise väljasaatmine PPA näitel. Autor kasutas uurimiseks empiirilist kvalitatiivset uurimismeetodit. Empiiriline uurimistöö põhineb otsestelt kogutud andmetel, sealhulgas on küsitud informatsiooni PPA piirivalveosakonna piirituravilisuse büroost väljasaatmise valdkonna arenguprojektide ja väljasaatmisoperatsioonide ülevaadete kohta. Illegaalselt riigis viibivate isikute statistilised andmed pärinevad PPA kodakondsuse- ja migratsiooniosakonnast (edaspidi ka KMO). Samuti on analüüsitud Justiitsministeeriumi kodulehel kättesaadavaid kohtulahendeid, mis olid seotud välismaalaste väljasaatmisega.

Esimeses peatükis antakse ülevaade olukorrast Eestis seoses illegaalse sisserändega ja tuuakse välja peamised meetmed illegaalide vähendamiseks riigis. Samuti toob autor välja põhjused, miks soovivad inimesed lahkuda oma kodumaalt, tuginedes tõuke- ja tõmbejõudude mudeli teooriale. Kuna üheks peamiseks meetmeks illegaalide vähendamiseks on sunniviisiline väljasaatmine, antakse teises peatükis ülevaade väljasaatmisest ning ebaseaduslikkust rändest ning inimõigusi reguleerivatest õigusaktidest. Kolmandas peatükis teostab autor andmeteanalüüsi, selle kohta, milliste riikide kodanikke on rohkem väljasaatmiskeskuses (edaspidi VSK) ning milliste riikidega on rohkem probleeme väljasaatmise teostamisel. Ühtlasi tuuakse välja peamised riigid, kellelega oleks vaja teha paremat koostööd. Samuti analüüsib autor erinevaid väljasaatmisega kaasnevaid probleeme. Neljandas peatükis on autor põhjalikult välja toonud andmete analüüsi käigus tehtud järeldused ning omapoolsed ettepanekud sunniviisilise väljasaatmise valdkonna parandamiseks.

Antud lõputöö kirjutamisel on kasutatud eelkõige KMO esitatud andmeid ja ametlike avalikke dokumente. Autor kasutas ka lõputöö kirjutamiseks raamatuid, mis on seotud väljasaatmise ja inimõiguste valdkonnaga kui ka organisatsioonide ametlike interneti kodulehekülgi ning väljasaatmist puudutavaid uurimistöid. Kuna lõputöö on seotud avaliku sektoriga, siis allikateks olid ka mitmesugused seadused ning direktiivid, mis puudutavad antud valdkonda.

1. ILLEGAALNE IMMIGRATSIOON

1.1 Immigratsioon

Rahvusvaheline migratsioon mõjutab kõiki Euroopa Liidu (edaspidi ka EL) liikmesriike. Kuna EL on stabiilne ja turvaline ning maailma suurim turunduspiirkond, meelitab see ligi seaduslikke ja illegaalseid immigrante ning varjupaigataotlejaid.¹

Mitmed tuhanded immigrandid seavad igal aastal oma elu ohtu, et pääseda Euroopa Liitu, kuid paljud ei jõuagi sihtkohta eluga. Nad kõik tulevad siia parema elu lootuses.² Varasem süstemaatiline katse formuleerida immigratsiooni seaduspärasusi pärineb geograaf Ernest George Ravensteinilt aastast 1885. Ravenstein sõnastab järgmised seaduspärasused: inimesed liiguvad vaesematest piirkondadest rikkamatesse - gravitatsioonimudel. Teine teooria on tõmbe- ja tõukejõudude mudel, mis erineb gravitatsioonimudelist vaid selle poolest, et tuuakse välja rohkem rände põhjusi, näiteks majandusolud lähte- ning sihtkohamaal. Sellest mudelist lähtuvaid teooriaid on nimetatud *pull-push* - teooriateks seetõttu, et neis nähakse migratsiooni põhjusi tõuke- ja tõmbefaktorite kombinatsioonis. Tõukefaktoritena tuuakse välja madal elatusstandard, majanduslike võimaluste puudumine ja poliitiline surve; tõmbefaktoritena head majanduslikud tingimused ja poliitilised vabadused.³

Seega tuginedes eelpool nimetatud teooriatele võib öelda, et inimesi tõukab illegaalsele immigratsioonile majanduslik ja poliitiline halb olukord oma koduriigis ning vastupidi Euroopa riikides hea majanduslik ja poliitiline olukord.

Oma geograafilise asukoha, Põhjamaade heaoluühiskondade läheduse ning umbes 1,3 miljoni Vene Föderatsioonis elava illegaalse immigrandi tõttu on Eestist saamas illegaalse immigratsiooni transiitriik⁴, mille kaudu üritavad isikud liikuda edasi illegaalse immigratsiooni sihtriikidesse - Soome, Rootsi ja teistesse Skandinaavia riikidesse.⁵

2009. aastal kasvas märgatavalt terrorismivastase võitluse kontekstis nn riskiriikidest pärit kodanike huvi pääseda Eestisse illegaalsel teel. Sagenenud on juhtumid, kus PPA on illegaalsel

¹ EU4Journalists „Immigratsioon ja asüülipoliitika“, www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/estonian/C45/198/ (20.10.2010)

² EU4Journalists „Immigratsioon ja asüülipoliitika“, www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/estonian/C45/198/ (20.10.2010)

³ Jürgenson, A., *Siberi eestlaste territoriaalsus ja identiteet* (Tallinna Pedagoogikatilikool, 2002), lk 61

⁴ SA Eesti Migratsiooni fond, „2006. Aasta poliitika aruanne Eesti migratsiooni- ja varjupaigapoliitika“ (Tallinn:2007) , <www.sisekaitse.ee/public/ERV/2006_Poliitikaraport.pdf> (20.10.2010),lk 18

⁵ Politsei- ja Piirivalveamet, „Illegaalse immigratsiooni riskianalüüs“ (2010),lk 17

piiriületusel pidanud kinni Afganistani kodanikke, kelle kaugem eesmärk on olnud pääseda Eesti kaudu Lääne-Euroopasse.⁶

Peale illegaalse piiriületuse kasutatakse Eestisse pääsemiseks teisigi ebaseaduslikke viise, nagu fiktiivsed abielud või põhjendamata viisataotlused. Nii näiteks taotlesid 2009. aastal mitu välisriigi kodanikku ühte Eesti erakooli õppima asumiseks tudengiviisat, kuid pärast selle saamist tegelikult õpinguid Eestis ei alustanud. Leidus neidki, kes Eestisse ei jõudnudki, vaid sisenesid mõne teise Schengeni viisaruumi riigi territooriumile. Viimasel ajal on levimas skeem, mille puhul soovib Interneti vahendusel ostu sooritav välismaalane tulla tingimata toodet ise kohapeale üle vaatama ning maksta kauba eest sularahas. Selleks taotletakse Eesti viisat, mida aga võidakse kasutada muul eesmärgil. On ka esinenud viisataotlusi, mida on põhjendatud sooviga osaleda Eestis toimuval rahvusvahelisel spordi- või kultuuriüritusel, kuid hiljem pole viisa saanud isik sellest osa võtnud. Suurel osal kirjeldatud juhtudest on Eestisse saabunud isikute tegelik eesmärk liikuda siit kiiresti edasi Lääne-Euroopasse, kus elatustase on kõrgem ning sotsiaalsed garantiid paremad. Seni ei ole kinnitust leidnud, et illegaalselt Eestisse saabunud isikud oleksid olnud seotud terroristlike või radikaalsete islamirühmitistega.⁷ Enamik ebaseaduslikult riiki saabujaid on tulnud Eestisse kas Läti Vabariigi või Vene Föderatsiooni kaudu.

Suur enamus registreeritud illegaalselt Eestis viibivatest kolmandate riikide kodanikest on määratlemata kodakondsusega isikud, mida on näha joonisel 1, 2 ja 3. Nad pole õigeaegselt taotlenud elamisluba või loa olemasolul selle pikendamist.⁸ Määratlemata kodakondsusega isikud moodustavad domineeriva enamuse illegaalselt Eestis viibivatest isikutest, millele järgnevad endise Nõukogude Liidu vabariikide kodanikud.⁹

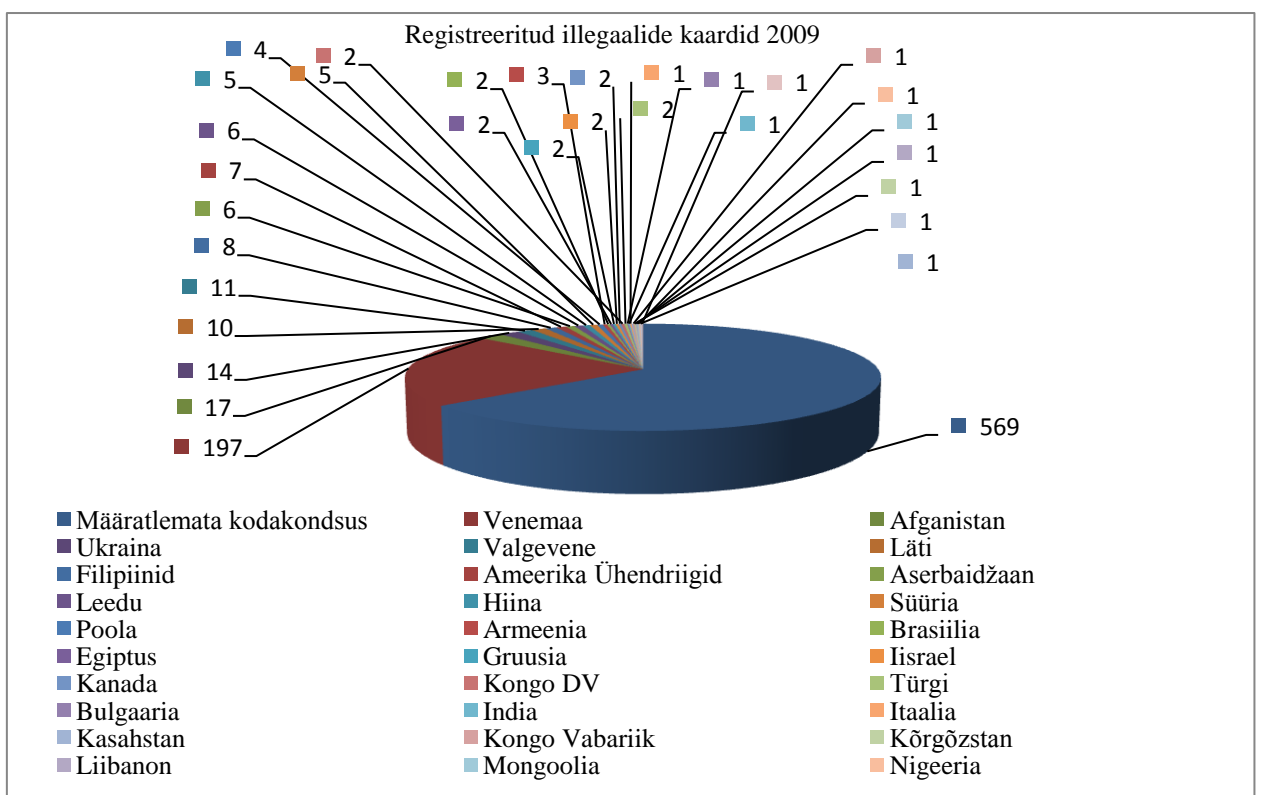
⁶ Kaitsepolitsei, „Kaitsepolitsei aastaraamat 2009“ (2009), < www.kapo.ee/cms-data/_text/38/44/files/aastaraamat-2009-est.pdf > (12.11.2010)

⁷ Siseministeerium, „Mitme aastane programm“ <www.siseministeerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf> (19.10.2010)

⁸ Siseministeerium, „Mitme aastane programm“ <www.siseministeerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf> (19.10.2010)

⁹ Siseministeerium, „Mitme aastane programm“ <www.siseministeerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf> (19.10.2010)

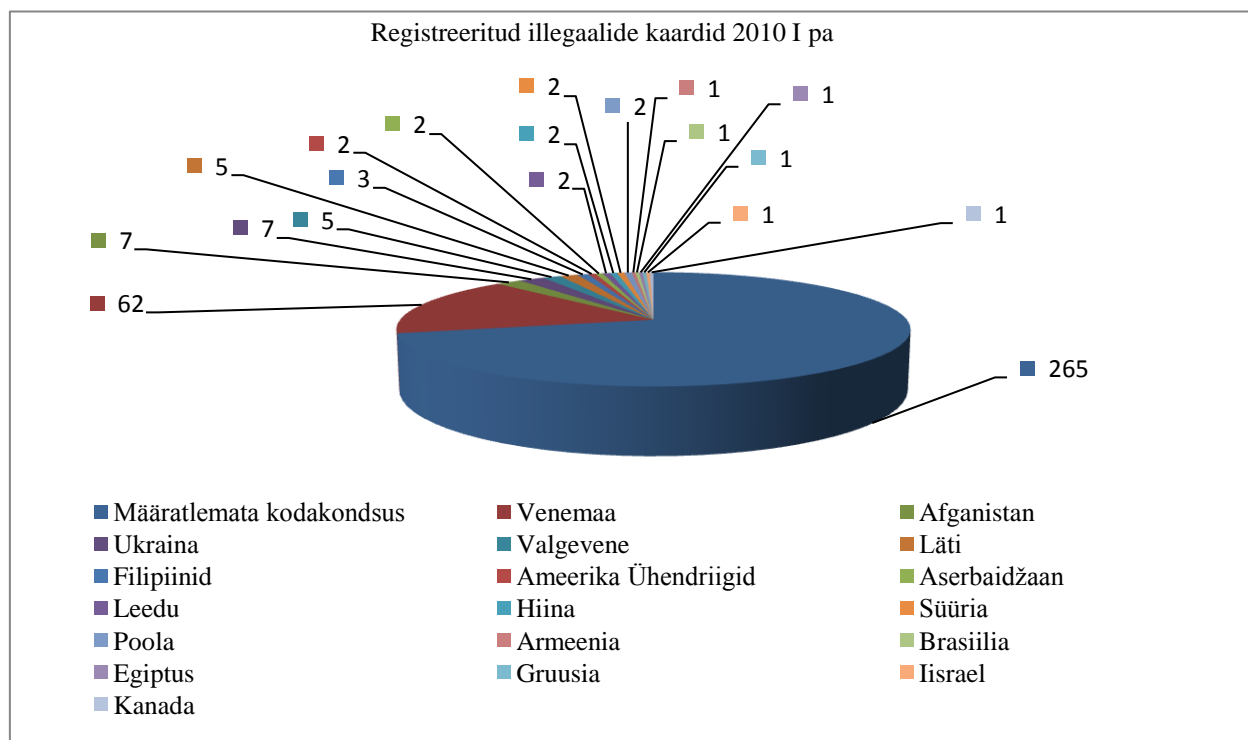
Joonisel 2 on näha, ebaseadusliku sisserände peamiseks lähteriikideks olid 2009. aastal peale Vene Föderatsiooni ja Afganistani veel, Süüria Araabia Vabariik, Türkmenistan ja Hiina Rahvavabariik. Joonisel 2 on näha, et kuigi 2009. a on Vene Föderatsiooni kodanike osakaal on vähenenud (2008. a oli see 60% ja 2009. a 22%) 2009. aastal ilmneb selge tendents, et Eestisse on hakanud ebaseaduslikult saabuma Afganistani päritolu isikuid, kes moodustasid 2009. aastal 2% kõikidest registreeritustest illegaalidest. Võrreldes joonist 1 ja 2 on näha, et huvi on kasvanud illegaalide seas Eesti riigi vastu. 2008 aastal oli registreeritud 15 erineva riigi kodanikke ning 2009 aastal oli juba 31 erinevast riigist illegaale.

Joonis 2. Registreeritud illegaalide kaardid 2009. a

(allikas: Politsei- ja Piirivalveamet kodakondsus- ja migratsiooniosakond)

Joonisel 3 on näha, Vene Föderatsiooni ja määratlemata kodanike osakaal registreeritustest illegaalidest on kõige suurem.

Joonis 3. Registreeritud illegaalide kaardid 2010. I pa

(allikas: Politsei- ja Piirivalveamet kodakondsus- ja migratsiooniosakond)

Vaatamata illegaalse sisserände teatavale suurenemisele ning varjupaigataotluste arvu kasvule ei nähta Eestit endiselt sihtriigina, vaid peamiselt transiitriigina pääsemaks paremal järjel olevatesse Schengeni riikidesse.

Autori arvates illegaalse sisserände kasv võib hakata kasvama kiiremini kui varem, kuna praegune Araabiamaade ebastabiilsus võib põgenikevooge suurendada. Kuna Soome ja Rootsi on oluliselt karmistanud oma migratsioonipoliitikat, võib Eesti selle tulemusena muutuda ise atraktiivseks sihtriigiks kolmandate riikide kodanikele.¹⁰

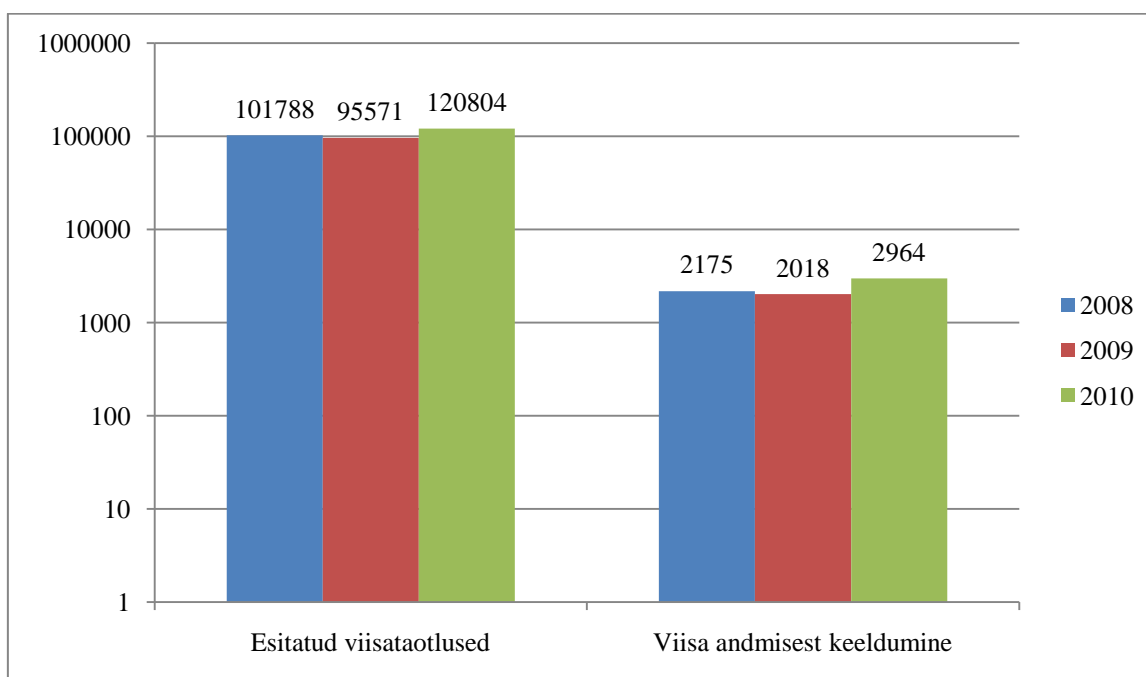
Põhjused, miks inimesed seavad oma elu ohtu, et illegaalselt siseneda Euroopasse on sõda ja relvakonfliktid, tööpuudus, elamis- ja töötingimused.

¹⁰ Politsei- ja Piirivalveamet, „Illegaalse immigratsiooni riskianalüüs“ (2010)

1.2 Illegaalide sisserände ennetamine ja meetodid illegaalide vähendamiseks

Võitlus illegaalse migratsiooniga algab ennetavate meetmete rakendamise ja migratsiooni peamiste ergutusvahendite takistamisega.

Viisanõue on üks kõige tõhusamaid meetmeid ebasoovitavate välismaalaste riiki saabumise ennetamisel. Viisarežiimi kehtestamine 1990ndatel aitas Eestil tõhusalt võidelda illegaalse immigratsiooniga ja Venemaalt lähtuva organiseeritud kuritegevusega. 2010. aastal esitati Eesti välisesindustele ning PPA-le kokku 120804 viisataotlust. Jooniselt 4 on näha, et viisataotluste arv kasvas möödunud aastal 15,5%. Viisa andmisest keeldumiste tõus oli samuti märkimisväärne, koguni 32 %. Viisa andmisest keelduti 2964 korral. Keeldumise peamiseks põhjusteks olid välismaalasele kehtestatud sissesõidukeeld, oht avalikule korrale või riigi julgeolekule ning põhjendatud kahtlus, et välismaalase väidetav reisi eesmärk ei vasta selle tegelikkusele eesmärgile.¹¹

Joonis 4. Viisataotluste esitamised ja viisa andmisest keeldumised aastatel 2008-2010

(allikas: Siseministerium...2010)

¹¹ Siseministerium, aruanne „Turvalisusepoliitika põhisuunad aastani 2015“ täitmisest 2010.aastal <<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/siseministerium/Turvalisusepoliitika%202010.%20a%20aruanne.pdf>> (01.03.2011)

2010. aastal tõhustati viisade kooskõlastamist ebaseadusliku sisserände ohu tõttu. Viisade kooskõlastamine on üks oluline meede ebaseadusliku sisserände ohtude ennetamisel, avastamisel ja tõkestamisel.¹²

Väga olulist mõju migratsioonijärelevalvesüsteemi arendamisel on avaldanud Eesti liitumine Schengeni ühtse viisaruumiga detsembris 2007.aastal. Liitumise esimeses etapis hakkas Eesti rakendama Schengeni õigustikku viisanõudele alluvate ja viisanõudest vabastatud riikide kodanike suhtes. Kasutusele võeti ühtne viisavorm (viisakleebis), viisakutse ühtlustatud vorm. Alates 2005. aasta maist on Eesti rakendanud fotoga viisakleebist, mis võimaldab tõhusamalt tuvastada viisaomanikku.¹³

Kui enne Schengeni viisaruumiga liitumist oli üheks peamiseks ebaseadusliku sisserände mooduseks seaduslik sisenemine Eestisse viisa alusel ning siit edasi reisimine võltsitud dokumentidega, või Eestisse jäämine ebaseadusliku elamise ja töötamise eesmärgil, siis pärast liitumist ühtse viisaruumiga on kujunenud uueks ohtlikuks tendentsiks Eesti väljastatud Schengeni viisade väärkasutamine ebaseadusliku sisserände eesmärgil. See tingis vajaduse võtta ka kasutusele senisest tõhusamad järelkontrollimeetmed, mis tagaks rände pideva monitooringu abil sisejulgeoleku riskide kiire ja õigeaegse hindamise.¹⁴

Viisaga lubatud viibimisaja ületavate isikute tuvastamiseks on loodud süsteem, mille käigus toimub piiriületuste andmebaasi ja viisaregistri (viisa kehtivusaja) andmete automaatne võrdlemine.¹⁵

Eesti kui EL-i välispiiri valvav liikmesriik on võtnud kasutusele mitmeid meetmeid ja tõhustanud kontrollimist välise maismaa-, mere- ja õhupiiri. Praeguseks on PPA teostanud/teostamas järgnevaid tegevusi:

- Narva Kuivajõe sängi valvesüsteemi renoveerimine;
- Lämmijärve seirekeskuse rajamine Mehikoorma kordonisse;
- Kulje lahe äärde valvesüsteemi rajamine;

¹² Siseministeerium, aruanne „Turvalisusepoliitika põhisuunad aastani 2015“ täitmisest 2010.aastal <<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/siseministeerium/Turvalisuspoliitika%202010.%20a%20aruanne.pdf>> (01.03.2011)

¹³ Siseministeerium, „Mitme aastane programm“ <www.siseministeerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf> (19.10.2010)

¹⁴ Siseministeerium, aruanne „Turvalisusepoliitika põhisuunad aastani 2015“ täitmisest 2010.aastal <<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/siseministeerium/Turvalisuspoliitika%202010.%20a%20aruanne.pdf>> (01.03.2011)

¹⁵ Siseministeerium, „Mitme aastane programm“ <www.siseministeerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf> (19.10.2010)

- hangiti uus piirivalvekooper;
- renoveerimisel on kaks piirivalvelaeva;
- uuendamisel on viis piirivalvelaeva side ja navigatsioonitehnikaga.¹⁶

Isikkoosseisu teenistuse planeerimise ja korraldamise hõlbustamiseks on kasutusele võetud veebipõhine kaardirakendus.¹⁷

Kõik need meetmed aitavad võidelda illegaalse migratsiooniga, mis on väga tähtis siseriikliku julgeoleku jaoks.

Järelevalvesüsteemi väljaarendamine ja väljasaatmise tõhustamine on migratsioonivaldkonnas viimastel aastatel olnud Eesti üheks peamiseks prioriteediks. Eestis ebaseaduslikult viibivate välismaalaste riigist lahkumise tagamiseks on loodud kinnipidamissüsteem ja kasutusele võetud nõuetele vastav VSK.¹⁸

Sunniviisiline väljasaatmine on aga juba tegevus, mis vähendab illegaalide arvu Eestis. Järgmistes peatükkides toob autor põhjalikult välja sunniviisilise väljasaatmise olemuse ning olukorra Eestis.

¹⁶ Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkt „Eesti rände ja varjupoliitika aaruanne“ (2010), <www.sisekaitse.ee/public/ERV/EE_2009_policy_report__est.pdf> (02.03.2011)

¹⁷ Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkt „Eesti rände ja varjupoliitika aaruanne“ (2010), <www.sisekaitse.ee/public/ERV/EE_2009_policy_report__est.pdf> (02.03.2011)

¹⁸ Siseministeerium, „Mitme aastane programm“ <www.siseministeerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf> (19.10.2010)

2.SUNNIVIISILINE VÄLJASAATMINE

2.1 Inimõigused ja põhiõigused

Sunniviisilise väljasaatmise teostamine on keeruline protsess, kus tuleb arvesse võtta kõiki rahvusvahelisi ja siseriiklikke õigusakte.

Inimõigused käsitlevad peamiselt suhteid üksikisikute ja riigi vahel. Nad kontrollivad ja reguleerivad riigivõimu kasutamist inimeste suhtes, annavad inimestele vabadusi, mida riik peab asustama, ning nõuavad riikidelt nende jurisdiktsiooni all elavate inimeste põhivajaduste rahuldamist. Inimõiguste normid määratakse kindlaks rahvusvahelistes dokumentides. Neist dokumentidest kõige tuntuim on ÜRO Peaassamblee poolt 1948. aastal vastu võetud Inimõiguste ülddeklaratsioon.¹⁹

Inimõigused loetakse moraalseteks õigusteks. See ei loe, kas neid õigusi riiklik institutsioon tunnustab või mitte – igal inimesel on inimõigused olemas.²⁰ Inimõiguste alus- austus iga inimese elu ja inimväärikuse vastu – sisaldub praktiliselt kõigis maailma suurimates religioonides ning filosoofiates. Inimõigus pole tarvis osta, välja teenida või pärida – nad on „võõrandamatud“, sest kellelgi ei ole õigust neid teistelt inimestelt ära võtta.²¹

Põhiõiguste traditsiooniline funktsioon on tagada igapäevase kaitse riigi tegevuse eest. Igaühel on õigus nõuda, et riik ei sekkuks tema põhiõigustesse.²²

Õigus vabadusele on sätestatud Eesti põhiseaduse §-des 20 ja 21. Igaühel on õigus isikuvabadusele ja turvalisusele. Kellelki ei või võtta tema vabadust, välja arvatud seaduses kindlaksmääratud korras.²³

Vastavalt Inimõiguse ja põhiõiguste kaitse konventsiooni artikli 5 alusel võib vabaduse võtta järgmises korras:

- a) seaduslik kinnipidamine pädeva kohtu süüdimõistva otsuse alusel;
- b) seaduslik vahistamine või kinnipidamine kohtu seadusliku korralduse täitmata jätmise eest või seaduses ettenähtud kohustuse täitmise tagamiseks;

¹⁹ Taylor, M., *Inimõiguste järgmine politseitöös* (Strasbourg: The Human Rights Information Centre, 2000), lk 10

²⁰ Annus, T., *Riigiõigus* (Tallinn: Kirjastus Juura, 2006), lk 221

²¹ Taylor, M., *Inimõiguste järgmine politseitöös* (Strasbourg: The Human Rights Information Centre, 2000), lk 9-10

²² Annus, T., *Riigiõigus* (Tallinn: Kirjastus Juura, 2006), lk 222

²³ Uibopuu, H.-J., *Inimõiguste rahvusvaheline kaitse* (Salzburg ja Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2000), lk 35

- c) seaduslik vahistamine või kinnipidamine, et tuua isik pädeva õigusasutuse ette põhjendatult kahtlustatuna õigusrikkumises või et põhjendatud vajaduse korral takistada õigusrikkumise toimepanekut või põgenemist pärast seda;
- d) seadusliku korralduse alusel alaealise kinnipidamine hariduslikuks järelevalveks või tema seaduslik kinnipidamine pädeva õigusasutuse ette toomiseks;
- e) seaduslik kinnipidamine, et takistada nakkushaiguste levikut, samuti vaimse häirega isikute, alkohoolikute, narkomaanide või hulkurite seaduslik kinnipidamine;
- f) seaduslik vahistamine või kinnipidamine, et vältida isikuloata sissesõitu riiki või et võtta meetmeid isiku väljasaatmiseks või –andmiseks.²⁴

Põhiõigused on siseriiklikult kaitstavad õigused. Eesti kehtiv põhiseadus tagab kõikide rahvusvaheliselt tunnustatud põhiõigusi, aga Eestis põhiseaduses kirjapandud põhiõigused ei ole rahvusvaheliselt tunnustatud põhiõigused.²⁵

Välismaalase kinnipidamine on õigustatud Eestisse asumise tõkestamiseks, Eestist väljasaatmiseks või välisriigile väljaandmiseks. Näiteks võib illegaalselt Eestis viibiva isiku paigutada VSK-sse eesmärgiga saata ta Eestist välja. Kinnipidamisele ei pea ilmtingimata järgnema väljasaatmine või väljaandmine, oluline on kinnipidamise eesmärk. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt ei pea hindama, kas kinnipidamine on väljasaatmiseks konkreetsel juhul vajalik. Piisab sellest, et kinnipidamise eesmärk on väljasaatmine. Kinnipidamine ebaseaduslikult ning kui riik ei ole väljasaatmistoimingute läbiviimisel piisavalt hoolikas, siis kinnipidamine võib asjatult venida.²⁶ Kui väljasaatmist ei ole võimalik 48 tunni jooksul lõpule viia, toimetab politseiametnik väljasaadetava vastavalt halduskohtu otsusele VSK-sse.²⁷ Väljasaadetav vabastatakse VSK-st või politsei arestimajast või lõpetatakse tema majutamine järelevalve all väljaspool VSK-st, kui 18 kuu jooksul välismaalase VSK-sse paigutamise otsuse tegemise päevast arvates ei ole väljasaatmist täide viidud.²⁸ VSK-sse paigutamine võib osutada problemaatiliseks, kui välismaalane on juba pikemat aega Eestis elanud ning puudub riik, kes peab selle isiku vastu võtma. Selline kinnipidamine võib rikkuda inimväärikuse põhimõtet.²⁹

²⁴ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, 01.06.2010 - RT II 2010, 14, 54, artikkel 5

²⁵ Annus, T., *Riigiõigus* (Tallinn: Kirjastus Juura, 2006), lk 221

²⁶ Annus, T., *Riigiõigus* (Tallinn: Kirjastus Juura, 2006), lk 273

²⁷ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, 21.10.1998, jõustunud 01.04.1999- RT I 1998, 98, 1575 ... RT I, 29.11.2010, 2, § 18

²⁸ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 24

²⁹ Annus, T., *Riigiõigus* (Tallinn: Kirjastus Juura, 2006), lk 273

Vastavalt rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtetele võib iga riik kontrollida välismaalaste sisenemist oma territooriumile ja nende sealviibimist. Ühest küljest on riigil suveräänne õigus otsustada, millistele isikutele ja millistel tingimustel anda õigus riiki siseneda. Teisest küljest on riik, võttes endale rahvusvaheliste lepingutega kohustusi, seadnud endale piirangud oma suveräänsete õiguste kasutamisel.³⁰

2.2 Sunniviisilist väljasaatmist reguleerivad õigusaktid

Välismaalase ebaseaduslik riigis viibimine tuleb lõpetada õiglaselt riivamata isiku põhiõigusi ning tagada võrdne kohtlemine. Selleks, et väljasaadetava isiku põhiõigusi ei rikutaks menetluse käigus, on loodud mitmeid direktiive, mis abistavad läbi viia menetlust ja kaitsevad inimeste põhiõigusi.³¹

Inimõigused ja põhivabadused annavad inimesele võimaluse arendada ja kasutada oma isiklike võimeid, oma intelligentsust, andeid ja südametunnistust ning rahuldada oma hingelisi ja muid vajadusi. Inimõigusi peab arvestama igal ajal ja igas kohas, olenemata poliitilisest olukorrast ning süsteemist. Neid õigusi eitades võib tekkida sotsiaalne ja poliitiline rahulolematuse.³² Seda mõtet peab silmas ka "Inimõiguste ülddeklaratsiooni" preambula esimene lause sätestades, et inimkonna kõigi liikmete väärkuse, nende võrdsete ning võõrandamatute õiguste tunnustamine on vabaduse, õigluse ja üldise rahu alus. Sama deklaratsioon sätestab: "Oma õiguste ja vabaduste teostamisel peab iga inimene alluma vaid sellistele piiramistele, mis on seadusega kehtestatud ainsa eesmärgiga tagada teiste inimeste õiguste ja vabaduste tarvilik tunnustamine ja austamine ning moraalist, avalikust korrast ja üldise heaolu nõuetest kinnipidamine demokraatlikus ühiskonnas."³³ Seega tohib isikute õigusi piirata ainult juhul, kui nad ähvardavad piirata teiste sarnaseid õigusi või ühiskonna heaolu.

Selleks, et sunniviisiline väljasaatmine Euroopa Liidu liikmesriikides toimuks ühtemoodi ja rikkumata sealjuures inimeste õigusi, on Euroopa Liidus rakendatud mitmeid direktiive. Lihtsustamaks sunniviisilist väljasaatmist on sõlmitud kolmandate riikidega tagasivõtulepinguid. Eesti Euroopa Liidu liikmesriigina peab rakendama Euroopa juriidilisi norme ja Euroopa Liidu

³⁰ Uri, E., „Võetud kohustusi tuleb täita“, *Põhjarannik*, 02.04.2002, <www.arhiiv.pohjarannik.ee/article.php?sid=494> (16.10.2010)

³¹ Kanger, L., Ebaseadusliku riigis viibimise lõpetamine. Väljasaatmine, kohtupraktika analüüs, Riigikohus Õigusteabe osakond (2008), lk 3

³² Haruoja, M., *Inimõigused. Õppevara gümnaasiumile*. (Tallinn: ÜRO Arenguprogramm Eestis 1996), lk 9

³³ Inimõiguste Instituut „Inimõiguste ülddeklaratsioon“ art.29.2, <www.eihr.ee/Est/DeklEST.html> (13.11.2010)

direktiive. Seega, et väljasaadetava isiku põhiõigusi ei oleks rikutud menetluse käigus on loodud mitmeid direktiive, mis abistavad läbiviija menetlust ja kaitsevad inimeste põhiõigusi.

Välismaalaste õiguse ja selles raames läbiviidavates menetlustes on võtmeküsimuseks riigi kohustus või selle puudumine lubada välismaalasel oma territooriumile saabuda ja seal viibida, seega välismaalase liikumisvabaduse ulatus. Rahvusvahelises õiguses on liikumisvabadust reguleeritud mitmesugustes õigusaktides, nagu Inimõiguste ülddeklaratsioon, ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakt, Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon.³⁴

Sunniviisilise väljasaatmise valdkonda reguleerivad Eestis peamiselt järgmised seadused ja määrused:

- Välismaalaste seadus – reguleerib välismaalaste Eestisse saabumise, Eestis viibimise, elamise ja töötamise ning välismaalaste õigusliku vastutuse aluseid;³⁵
- Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus-sättestab välismaalasele Eestist väljasõidukohustuse ning Eestisse sissesõidukeelu kohaldamise alused ja korra ning välismaalase Eestist läbisõidu korra;³⁶
- Euroopa Liidu kodaniku seadus- reguleerib Euroopa Liidu (EL) kodaniku ja tema perekonnaliikme Eestis viibimise ja elamise aluseid;³⁷
- Riigipiiri seadus – sättestab Eesti riigipiiri mõiste, riigipiiri asukoha määramise ja tähistamise piirirežiimi ning vastutuse piirirežiimi rikkumise ja riigipiiri ebaseadusliku ületamise eest;³⁸
- Siseministri 13.veebruari 2003 määrus nr 30 „Väljasõidukohustuse sundtäitmise korraldamine“ reguleerib Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse rakendamist;³⁹
- Alates 21. Detsembrist 2007 kuulub Eesti Schengeni õigusruumi, Eestile kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust nr 562/2006, millega kehtestatakse isikute üle piiri liikumist reguleerivad ühenduse eeskirjad (Schengeni piirieskirjad).⁴⁰ Schengeni leping tähendab, et inimesed võivad olenemata kodakondsusest sisepiire ületada kõikjal,

³⁴ Inimõiguste Instituut „Inimõiguste ülddeklaratsioon“ art.29.2,<www.eihr.ee/Est/DekIEST.html > (13.11.2010)

³⁵ Välismaalaste seadus 09.12.2009, jõustunud 01.10.2010- RT I 2010, 3, 4 ... RT I 2010, 41, 240, § 1 lg 1

³⁶ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus

³⁷ Euroopa Liidu kodaniku seadus, 17.05.2006, jõustumine 01.08.2006, RT I 2006, 26, 191

³⁸ Riigipiiri seadus, 30.06.1994, jõustumine 31.07.1994, RT I 1997, 77, 1315... RT I 2010, 37, 222, § 9

³⁹ *Toetatud tagasipöördumine ja re-integratsioon kolmandatesse riikidesse* (Tallinn: SA Eesti Migratsioonifond Euroopa rändevõrgustik, 2009), lk 17

⁴⁰ *Toetatud tagasipöördumine ja re-integratsioon kolmandatesse riikidesse* (Tallinn: SA Eesti Migratsioonifond Euroopa rändevõrgustik, 2009), lk 17

ilma et neid kontrollitakse. Liikmesriikide pädevatel asutustel on politseikohustuste täitmise raames siiski lubatud inimesi kontrollida kogu liikmesriigi territooriumil, sealhulgas piirialadel, kui nimetatud kohustuste täitmisel ei ole samaväärset toimet kontrollidega piiril.⁴¹

Kui liikmesriigis õigus ja Euroopa Liidu õigus on vastuolus, domineerib Euroopa Liidu õigus.⁴²

2.3 Sunniviisilise väljasaatmise olemus

Väljasaatmine on seaduses sätestatud juhtudel ja korras väljasõidukohustuse sunniviisiline täitmine.⁴³ Välismaalase Eestist väljasaatmist reguleerib väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus. Välismaalase väljasaatmise eesmärgiks on lõpetada sunniviisiliselt välismaalase ebaseaduslik viibimine Eestis.

Väljasaatmiskorraldusest kuni reaalse füüsilise lahkumiseni on protsessi kaasatud PPA. Lahkumise meetodi määrab PPA KMO, kes hindab olukorda ja otsustab, kas välismaalane saab ettekirjutuse vabatahtlikult Eestist lahkumiseks või kohaldatakse ettekirjutuse sundtäitmist. Juhul, kui välismaalane ei lahku vabatahtlikult talle määratud ajal, kuulub ettekirjutus sundtäitmisele.⁴⁴

2.3.1 Sunniviisilise väljasaatmise alused ja kord

Välismaalane saadetakse Eestist välja lahkumisettekirjutuse sundtäitmise tähtaja saabumisel, seega aja lõppedes, mille jooksul välismaalasel oli võimalik täita vabatahtlikult ettekirjutuses pandud kohutus lahkuda Eestist. Väljasaatmise täideviimine on PPA pädevus. Väljasaatmise täideviimiseks peetakse välismaalane kinni ja korraldatakse tema Eestist lahkumine.⁴⁵

Enne lahkumisettekirjutuse sundtäitmise tähtaja saabumist või vaidlustamise tähtaja lõppemist või ilma eelneva ettekirjutuseta võib välismaalase välja saata üldjuhul halduskohtu loal, kui see on vajalik avaliku korra, julgeoleku, tervise või kõlbluse kaitse tagamiseks või kuriteo

⁴¹ Euroopa Liidu portaal, „Komisjon on mures Schengeni piirieskirjade hindamisel tuvastatud probleemide pärast, millega reisijad kokku puutuvad“ (2010), <www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1329&format=HTML&aged=0&language=ET&guilanguage=en> (01.02.2011)

⁴² Philip, A. B., *European Union Immigration Policy: Phantom, Fantasy, or Fact*, (West European Politics, 1994), p174

⁴³ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 5

⁴⁴ Kajak K., Toodo K., „Tagasipöördumine“ uurimustöö III –Eesti Raport, Tallinn (2006), <www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/Tagasipoordumine.doc> (08.10.2010)

⁴⁵ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 5

ärahooldmiseks, samuti ettekirjutuse täitmise tagamiseks kohaldatud järelevalvemeetmete mitteallumisel. Halduskohtule esitab taotluse välismaalase Eestist väljasaatmiseks loa saamiseks PPA ametnik.⁴⁶

Ebaseaduslikult Eestisse saabunud välismaalase võib välja saata ilma ettekirjutust tegemata ja halduskohtu loata. Viibimisalusetä Eestis viibiva välismaalase, kelle viisaga või viisavabalt lubatud viibimisaeg on lõppenud, võib välja saata ilma ettekirjutust tegemata ja halduskohtu loata. Välismaalase peab kinni ja saadab välja PPA ametnikud.⁴⁷

Väljasaadetava piiripunkti toimetamise kord ja väljasaatmist täideviivate valitsusasutuste pädevus on kehtestatud siseministri 09.12.2009 määrusega nr 54 „Väljasõidukohustuse sundtäitmise korraldamine“.

Vastavalt siseministri määrusele nr 54 väljasaatmise korraldamiseks esitab KMO väljasaatmise korraldamise taotluse Põhja Prefektuuri Piirivalvebüroole. Väljasaatmise korraldamise taotlusele lisatakse väljasõidukohustuse sundtäitmise protokoll, väljasaadetava isiku kehtiv reisidokument; riskianalüüs iga väljasaadetava kohta. KMO hindab olukorda ja otsustab, kas välismaalane saab ettekirjutuse vabatahtlikult Eestist lahkumiseks või kohaldatakse ettekirjutuse sundtäitmist. Välismaalase väljasaatmise eesmärgiks on lõpetada sunniviisiliselt välismaalase ebaseaduslik viibimine Eestis, kui välismaalane ei ole vabatahtlikult täitnud kohustust Eestist lahkuda. Juhul, kui välismaalane ei lahku vabatahtlikult talle määratud ajal, kuulub ettekirjutus sundtäitmisele.⁴⁸

Väljasaatmise aluseks on haldusakt-väljasaatmisotsus, millega kohustatakse Eestis viibimisalusetä viibivat välismaalast Eestist lahkuma või oma Eestis viibimine seadustama. Välismaalane on kohustatud täitma ettekirjutuse lühima võimaliku aja jooksul.⁴⁹ Lahkumisettekirjutuses tehakse hoiatus ettekirjutuse täitmata jätmise korral selle sundtäitmise kohta.⁵⁰

Kui väljasaadetaval on reisidokumendid korras ja kooskõlastatud väljasaatmine vastuvõtva riigi ametivõimudega saadetakse välismaalane riigist välja.

Väljasaatmisotsuseid ei täideta puudulikult. Väljasaatmise sundtäitmine võib olla takistatud järgmistel põhjustel:

1. reisidokumendi puudumine;

⁴⁶ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 5

⁴⁷ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 5

⁴⁸ Kajak K., Toodo K., „Tagasipöördumine“ uurimustöö III –Eesti Raport, Tallinn (2006),

<www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/Tagasipoordumine.doc> (08.10.2010)

⁴⁹ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 4

⁵⁰ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 7

2. isiku soovimatus teha koostööd;
3. väljasaadetava tervislik seisund;
4. vastuvõtva riigi puudumine.⁵¹

Väljasaadetav saadetakse välja riiki, kust ta saabus Eestisse, välismaalase kodakondsusriiki, asukohariiki või kolmanda riigi nõusolekul kolmandasse riiki. Valikuvõimaluse korral lähtutakse väljasaadetava põhjendatud eelistusest, kui see ei takista oluliselt väljasaatmise täideviimist.⁵²

Juhul, kui väljasaadetaval puudub vastuvõttev riik, kaalutakse väljasaatmise võimalikkust ja perspektiivikut. Väljasaatmise perspektiivikus sõltub lisaks kodakondsuse olemasolule ka muudest asjaolust, sealhulgas vastuvõtva riigi olemasolust, milleks võib olla ka kolmas riik. Perspektiiv, et mõni riik võtab vastu Eestis pikaajaliselt elanud isiku, kes pole tema kodanik, on märgatavalt väiksem kui vastava riigi kodaniku või selles riigis elamisluba omava või omanud isiku puhul. Uuritakse väljasaadetava sidemeid asjaomase riigiga ning pelgalt etnilise tunnuse ja lähisugulaste olemasoluga selles riigis ei saa põhjendada seisukohta, et vastav riik võib määratlemata kodakondsusega isiku jaoks olla vastuvõtvaks riigiks. Sellest põhimõttest lähtutakse ka pikka aega Eestis elanud endise NSVL liiduvabariikidest pärit kodakondsuseta isikute puhul. Kui Eestist ei ole õnnestunud isikuid mõnda riiki sellest riigist sõltuvatel põhjustel välja saata või kui seda on õnnestunud teha haruharva, siis tuleb väljasaatmine antud riiki lugeda väheperspektiivikaks. Samas KMO kaalub ja hindab iga väljasaadetava puhul väljasaatmise perspektiivi eraldi, lähtuvalt isiku taustast ja kujunenud elulistest asjaoludest. Kui väljasaatmine on vastuvõtva riigi puhul väheperspektiivikas, siis ei tohiks isikut sellesse riiki väljasaatmise eesmärgil VSK-sse paigutada, sest VSK-s kinnipidamine on intensiivne sekkumine põhiseaduse § 20 lõike 2 punktiga 6 kaitstud vabadusõigusesse.⁵³

Alates 1. maist 2003 sätestab Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, et välismaalast ei tohi välja saata riiki, kuhu väljasaatmine võib välismaalase suhtes kaasa tuua inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 3, ÜRO piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastase konventsiooni artiklis 3 nimetatud tagajärje või surmanuhtluse kohaldamise. Välismaalase väljasaatmine peab olema kooskõlas ÜRO pagulasseisundi konventsiooni (koos 31. Jaanuari 1967. aasta pagulasseisundi

⁵¹ Kajak K., Toodo K., „Tagasipöördumine“ uurimustöö III –Eesti Raport, Tallinn (2006), <www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/Tagasipoordumine.doc> (08.10.2010)

⁵² Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, §17

⁵³ Välisministeerium, „Eesti Vabariigi kolmas perioodiline aruanne, mis on esitatud ÜRO kodaniku ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 40 alusel selle pakti kohaldamise kohta“ (2009), <web-static.vm.ee/static/failid/106/CCPR_Kolmas_perioodiline_aruanne%20_est_.pdf> (27.10.2010)

protokolliga) artiklitega 32 ja 33. Riigipiiri seaduse § 9¹ kohaselt isikud, kellele piiriületamise luba ei antud, samuti ebaseaduslikult riigipiiri ületanud isikud peetakse kinni ja saadetakse tagasi riiki, kust või mille kaudu nad Eestisse saabusid või toimetati, arvestades Euroopa Liidu kodaniku seaduses sätestatud erisusi. Piirilt tagasisaatmise korraldab ja kulud kannab vedaja, kes transportis või kelle esindaja transportis piiripunkti isiku, kelle piiriületuseks luba ei antud. Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse § 22 kohaselt, kui vastuvõttev riik keeldub väljasaadetavat vastu võtmast või kui selguvad muud väljasaatmise lõpuleviimist takistavad asjaolud, peetakse väljasaadetav halduskorras kinni kuni tema väljasaatmiseni.⁵⁴

Illegaalselt riigis viibivate välismaalaste tagasipöördumise tagamisel on olulise tähtsusega suhted kolmandate riikidega. Sellest tulenevalt on Eesti pööranud tähelepanu tagasivõttulepingute sõlmimisele ja rakendamisele, mis võimaldaks väljasaadetavad kiiresti ja efektiivselt oma päritoluriiki toimetada. Lisaks Euroopa Ühenduse poolt sõlmitavatele lepingutele on Eesti läbi rääkimas või sõlminud mitmeid kahepoolseid tagasivõttulepinguid.⁵⁵

Probleemiks on ka väljasaadetava koostöötähe. Kui väljasaadetav ei tee KMO ametnikega koostööd (näiteks esitab oma isiku või päritolu kohta valeandmeid, ei täida vajalikke ankeetvorme reisidokumendi saamiseks, ei esita kodakondsus- või elukohajärgse riigi saatkonnale vajalikku informatsiooni oma isiku tuvastamiseks, päritolu väljaselgitamiseks), siis ei saa kodakondsus- või elukohajärgse riigi saatkond päringutele vastata ning tagasipöördumiseks vajaliku reisidokumendi väljastamise protsess on häiritud.⁵⁶

Riikide haldussuutlikkus tagasipöördumist võimaldavate dokumentide väljastamisel ja praktika nimetatud dokumentide (tagasipöördumistunnistus, pass jne) väljastamisel on erinev. Näiteks Vene saatkond ei väljasta tagasipöördujale dokumente, kui isik ei ole sellekohast soovi kirjalikult täidetud ankeetvormi näol kinnitanud. Kui isik ei tee koostööd ega nõustu nimetatud ankeetvormi täitma, ei väljasta saatkond KMO taotluse alusel soovitud dokumente. Võimalust isiku tagasisaatmiseks tema rahvuse alusel, vaatamata tuvastamata identiteedile, ei eksisteeri - isikutunnistus on nõutav. Tuvastamata isikuid tagasi ei saadeta.⁵⁷

⁵⁴ *Toetatud tagasipöördumine ja re-integratsioon kolmandatesse riikidesse* (Tallinn: SA Eesti Migratsioonifond Euroopa rändevõrgustik), 2009

⁵⁵ Siseministeerium, „Mitme aastane programm“ <www.siseministeerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf> (19.10.2010)

⁵⁶ Kajak K., Toodo K., „Tagasipöördumine“ uurimustöö III –Eesti Raport, Tallinn (2006), <www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/Tagasipoordumine.doc> (08.10.2010)

⁵⁷ Kristi Kajak ja Kristi Toodo, „Tagasipöördumine“ uurimustöö III –Eesti Raport, Tallinn (2006), <www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/Tagasipoordumine.doc> (08.10.2010)

2.3.2 Väljasaatmiskeskuses kinnipidamine

VSK ülesanne on väljasaadetavate kinnipidamise otsuste täideviimine. Kui väljasaatmist ei ole võimalik lõpule viia, paigutatakse väljasaadetav halduskohtuniku loal VSK-sse kuni väljasaatmiseni, kuid mitte kauemaks kui kaheks kuuks. Vastavat tähtaega võib halduskohtuniku otsuse alusel kahe kuu kaupa pikendada, kui väljasaatmist ei ole olnud võimalik täide viia, kuni väljasaatmise täideviimiseni või välismaalase VSK-st vabastamiseni.⁵⁸

Asjaoludeks, mis takistavad väljasaatmise lõpuni täideviimist, võivad olla näiteks reisidokumendi puudumine, vastuvõtva riigi poolne viivitus vms.

Kui osutub võimalikuks VSK-s viibiva välismaalase väljasaatmise täideviimine, vabastatakse välismaalane VSK-st ning saadetakse välja. Välismaalane vabastatakse VSK-st Eestis viibimisel, ettekirjutuse tühistamisel või kehtetuks tunnistamisel. Samuti vabastatakse välismaalane VSK-st, kui ta võetakse kriminaalasjas kahtlustatava või süüdistatavana vahi alla.⁵⁹

Väljasaadetavate VSK-s kinnipidamise keskmine aeg on läbi aastate 110 päeva. Enamik väljasaadetavaid saab aga välja saata nimetatud 110-päevalisest perioodist oluliselt kiiremini. Osade väljasaadetavate puhul on nende kiire vabastamine ja riigist väljasaatmine takerdunud erinevate asjaolude tõttu, näiteks tahtmatus teha riigiga koostööd reisidokumentide muretsemisel, kohtuvaidlused. Väljasaatmise kiirus ja efektiivsus sõltub reeglina suhtlemisest vastuvõtva riigi välisesindusega ja viimase soovist aidata kaasa oma kodanike tagasipöördumisele kodakondsusjärgsesse riiki. Enim raskusi on Eestil Kaukaasia riikidesse, näiteks Aserbaidžaan ja Vene Föderatsiooni väljasaadetavatega.⁶⁰

Tabelis 1 (vt lisa 1) on välja toodud PPA VSK-sse halduskohtuloal paigutatud isikud aastate lõikes. Tabelist on näha, et paigutatud isikute arv on hakanud vaikselt kasvama. Põhjuseks võib olla ülemaailmne majanduskriis, tööpuudus ja rahutused.

Tabelis 1 (vt lisa 1) on näha, et nii 2008. a kui ka 2009. a on VSK-s kinnipeetute hulgas olnud kõige rohkem Vene Föderatsiooni kodanikke (üle 40%). Vene Föderatsiooni kodakondsusega isikutele järgnevad 2008. a arvukuselt määratlemata kodakondsusega isikuid. 2009. a on samuti

⁵⁸ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 26

⁵⁹ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 26

⁶⁰ Siseministerium, „Mitme aastane programm“ <www.siseministerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf> (19.10.2010)

kõige arvukam kinnipeetute rühm Vene Föderatsiooni kodanikud (42%) ning teise suurema rühma moodustavad Afganistani kodanikud (22%).⁶¹

Tõenäoliselt suureneb VSK-sse paigutamiste arv tulevikus veelgi, kuna sõda Afganistanis jätkub ning pingeid on ka teistes Lähis-Ida riikides. Samuti avaldab illegaalsele immigratsioonile paratamatult mõju jätkuv ülemaailmne majanduskriis. Eesti muudab illegaalidele atraktiivseks geograafiline asukoht ning Schengeni liikmelisus.⁶²

2.3.3 Sunniviisilise väljasaatmise täideviimine

Kui väljasaadetaval on reisidokumendid korras ja kooskõlastatud väljasaatmine vastuvõtva riigi ametivõimudega saadetakse välismaalane riigist välja. Riigipiiri ületavat väljasaatmist õhu-, vee- või maismaatransporti kasutades korraldavad KMO ja piirivalveosakond.⁶³ Väljasaatmise viis sõltub isiku vastuvõtvast riigist. Kui isik on Eesti naaberriigi kodanik saadetakse isik Eesti Vabariigist välja tavaliselt maismaa kaudu. Kui isik on riigi kodanik, millel puudub Eestiga maismaapiir saadetakse isik üldjuhul Eestist välja kasutades õhuteid.⁶⁴

Väljasaatmist viib läbi Põhja Prefektuuri piirivalvebüroo valmidusüksus, väljasaatmise täideviimiseks esitab KMO piirivalvebüroole taotluse.⁶⁵

Väljasaadetav toimetatakse piiripunkti ja antakse üle politseiametnikule. Piiripunktis kantakse väljasaadetava reisidokumenti mäрге väljasaatmise ja piiriületuse kohta ning välismaalane suunatakse välisriiki või antakse üle vastuvõtva riigi esindajale.⁶⁶

Saatemeeskond teostab väljasaatmisi õhusõidukites relvastamata koosseisuga ning kooskõlas Tokio lennuohutuse konventsiooniga. Kommertslennuga eskortimisel on lubatud järgmised politsei erivahendid: käeraud, sidumisvahendid, jalaraud ning vajadusel kasutatakse saadetava kaitseks kaitsekiivrit.⁶⁷

⁶¹ Politsei- ja Piirivalveamet, „Illegaalse immigratsiooni riskianalüüs“ (2010)

⁶² Politsei- ja Piirivalveamet, „Illegaalse immigratsiooni riskianalüüs“ (2010)

⁶³ Kinnipeetud isikute saatmise juhend, kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 20.10.2010 käskkirjaga

⁶⁴ Siseministeerium, „Mitme aastane programm“ <www.siseministeerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf> (19.10.2010)

⁶⁵ Kinnipeetud isikute saatmise juhend, kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 20.10.2010 käskkirjaga

⁶⁶ Väljasõidukohustuse sundtäitmise korraldamine, 09.12.2009, jõustunud 01.01.2010 - RT I, 14.12.2010, 8

⁶⁷ Kinnipeetud isikute saatmise juhend, kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 20.10.2010 käskkirjaga

Välismaalane saadetakse välja lähteriiki, kust ta saabus Eestisse, välismaalase kodakondsusriiki, asukohariiki või kolmanda riigi nõusolekul kolmandasse riiki. Valikuvõimaluse korral lähtutakse väljasaadetava põhjendatud eelistusest, kui see ei takista oluliselt väljasaatmise täideviimist.⁶⁸

Väljasaatmiste arv on 2008. ja 2009. aastate võrdluses on jäänud samaks: mõlemal aastal saadeti sundtäitmise protokollil alusel Eestist välja 103 isikut. Kõige rohkem väljasaatmisi toimub põhjusel, et isik on saabunud Eestisse ebaseaduslikult.⁶⁹

⁶⁸ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, §17

⁶⁹ Politsei- ja Piirivalveamet, „Illegaalse immigratsiooni riskianalüüs“ (2010)

3.VÄLJASAATMISE ANALÜÜS POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMETI NÄITEL

3.1 Analüüsi tutvustus ja eesmärgid

Uuringu eesmärgiks on välja tuua põhjused, mis takistavad kiiremat, inimväärsemat ja probleemideta väljasaatmist. Selleks, et leida põhjused, on autor kasutanud empiirilist kvalitatiivset uurimismeetodit. Uuring viidi läbi 02.02.-14.03.2011. Sellest analüüsist lähtuvalt töötas autor välja omapoolsed ettepanekud, kuidas muuta sunniviisilist väljasaatmist tõhusamaks.

Autor kasutas uurimiseks empiirilist kvalitatiivset uurimismeetodit. Empiiriline uurimistöö põhineb otsestelt kogutud andmetel, sealhulgas on küsitud informatsiooni PPA piirivalveosakonna piirituravilisuse büroost väljasaatmise valdkonna arenguprojektide ja väljasaatmisoperatsioonide ülevaadete kohta. Illegaalselt riigis viibivate isikute statistilised andmed pärinevad PPA KMOst. Samuti on analüüsitud Justiitsministeeriumi kodulehel kättesaadavaid kohtulahendeid, mis olid seotud välismaalaste väljasaatmisega.

Uurimistöö andmete kogumise meetodina on kasutatud dokumendi vaatlust ning küsitletud PPA ametnikke. Uurimistöö andmete analüüs põhineb PPA poolt kogutud statistikal avalikel dokumentidel, seadusandlusel ning kohtulahenditel. Uurimuses vaadeldakse registreeritud illegaalide hulka, väljasaatmise operatsioone, väljasaatmiskeskusesse paigutatud välismaalaste hulka ning nende paigutamise põhjuseid, ajavahemikul 2008 aasta kuni 2010 esimese aastapooleni.

Lisaks kajastatakse uurimuses ka illegaalide registreeritud arvukuse trendi ning hinnatakse seda kui suur hulk on väljasaadetud ja kui kaua keskmiselt võtab aega väljasaatmine olukorras kui kõik tingimused väljasaatmiseks on tagatud.

Autor on analüüsinud järgmiseid lahkumise seotud immigrantide gruppe:

- isikud, kes on ebaseaduslikult Eestisse saabunud
- isikud, kelle ettekirjutus lahkumiseks sundtäidetakse
- isikud, kes on ebaseaduslikult Eestis viibinud peale riigis viibimise aluse lõppemist

Samas autor uuris internetis avaldatud andmeid, külastas erinevaid valitsusasutuste kodulehekülgi. Informatsiooni kogumiseks uuris autor ka väljasaatmise valdkonna arenguprojekte.

3.2 Uuringu tulemused

Uurimuse läbiviimisel püstitas autor esmaseks eesmärgiks selgitada välja Eesti Vabariigis registreeritud illegaalide, väljasaatmiskeskusesse paigutatud ning väljasaadetute hulga, ajavahemikus 2008 aastast kuni 2010 esimese aastapooleni. Nende andmete tulemusena autor saab anda ülevaate sellest, kui palju oli illegaale registreeritud ning millise osa saab koheselt välja saata Eesti Vabariigist ning kui suur protsent on välismaalasi, keda ei saa koheselt välja saata. Eelpool läbiviidava uurimuse viib autor selleks, et leida peamised riigid kellega on probleeme väljasaatmisel. Tulenevalt sellest saab autor teha ettepanekuid kuidas parandada väljasaatmist konkreetsesse riiki ning milliste riikidega tuleks Eestil teha rohkem koostööd.

Registreeritud illegaalide, väljasaatmiskeskusesse paigutatud, lahkumisettekirjutuste ning väljasaatmiste arv on uurimuse tulemusena väljatoodud tabelis 2 (vt lisa 2).

Kuna, autor uurib peamiseid probleeme väljasaatmisel, on lõputöös peamine rõhk pandud isikutele, keda ei saa koheselt riigist välja saata.

Uurimusest nähtub, et kõigist registreeritud illegaalidest paigutatakse väljasaatmiskeskusesse 5,17% välismaalasi. VSK-sse paigaldamine on aastate lõikes olnud stabiilselt üsna madal. Kõige rohkem on tehtud lahkumisettekirjutusi. Kui välismaalane ei lahku talle määratud ajajooksul pööratakse lahkumisettekirjutus sundtäitmisele.

Järgmisena toob autor uurimuse tulemusel välja statistilise analüüsi aastate ja kodakonduste lõikes, selleks, et leida millistesse riikidesse kõige tihedamini toimub väljasaatmine.

Tabelist 3 (vt lisa 3) on näha, et 2008 aastal registreeritud kokku 1058 illegaali, neist paigutati VSK-sse halduskohtuniku loal 44 väljasaadetavat. 108 väljasaadetavatele oli tehtud ettekirjutus. Kõige rohkem lahkumisettekirjutusi oli tehtud Venemaa kodanikele, st 41,6%. Registreeritud illegaalidest 4% paigutati 2008 aastal VSK-sse.

Tabelis 4 (vt lisa 4) on ülevaade registreeritud illegaalide kohta 2009 aastal. Eelpoolnimetatud aastal oli tabatud ja registreeritud illegaalide arvestuskaarte 891. Halduskohtuniku loal oli paigutatud VSK-sse 2009 aastal 55 välismaalast. Lahkumisettekirjutused tehtud Eesti riigis 83 välismaalasele 18 erinevasse riiki, kõige rohkem oli Venemaa kodanikke 43,4%. 6% illegaale oli paigutatud halduskohtuniku loaga VSK-sse.

Tabelis 5 (vt lisa 5) on väljatoodud 2010 I poolaastal tabatud illegaalid ja registreeritud 372 arvestuskaarti. VSK-sse oli I poolaastaga paigutatud 21 välismaalast, mis teeb kogu tabatud

illegaalidest 5,65%. Lahkumisettekirjutused tehtud 37 välismaalasele 16 erinevasse riiki, kõige rohkem oli tehtud ettekirjutusi Venemaa kodanikele 36,4%.

Uurimusest nähtub, et suurem osa lahkumisettekirjutusi oli tehtud Venemaa kodanikele, VSK-sse oli paigutatud kõige rohkem Venemaa kodanike. Tabelitest on näha, et ka Afganistani kodanikke on hakanud rohkem sattuma VSK-sse. Põhjus, miks just Venemaa kodanikele on tehtud suurem osa lahkumisettekirjutusi ning miks neid on kõige rohkem VSK-s, tuleneb Eesti geograafilisest asukohast ning ühisest maismaapiirist Vene Föderatsiooniga.

Kuna lõputöö eesmärgiks on leida peamised probleemid väljasaatmisel, uuris autor kohtulahendeid, mis olid seotud just VSK-sse paigutamistega ning VSK-s kinnipidamise tähtaja pikendamistega.

Vastavalt VSS § 23-le kui väljasaatmist ei ole võimalik lõpule viia 48 tunni jooksul, paigutatakse väljasaadetav halduskohtuniku loal VSK-sse kuni väljasaatmiseni, kuid mitte kauemaks kui kaheks kuuks.⁷⁰ Järgmisena analüüsib autor kohtulahendeid, kus toob välja keskmise kinnipidamise tähtaja ning milliste riikide kodanikked on kõige rohkem pikendatud kinnipidamise tähtaegu.

Kuna VSK-sse saab paigutada ja pikendada kinnipidamise tähtaeg ainult halduskohtu loal, võttis autor analüüsi aluseks kohtulahendid, mis olid kättesaadavad Justiitsministeeriumi kodulehel. Kohtulahendi kuupäevad olid valitud aastast 2008 kuni 2010 aastani.

Autor analüüsis 294 kohtuasja, mis olid seotud VSK-sse paigutamise ja kinnipidamise tähtaja pikendamistega. Tabelist 6 (vt lisa 6) on näha, et VSK-sse paigutamiste arv on olnud kolme aasta jooksul stabiilne ning kinnipidamistähtaja pikendused olid hakanud kasvama 2010 aastal.

Analüüsides kohtuasju, leidis autor, et VSK kinnipidamise tähtaja pikendamise taotluses peavad olema järgmised argumendid:

- puudub kehtiv reisidokument ja kohene väljasaatmine Eesti Vabariigist ei ole võimalik;
- kinnipidamine on vajalik, et väljasaadetavat aidata väljasaatmiseks vajalike dokumentide vormistamisele;
- isik ei täida kaasaaitamiskohustust ega esita vastuvõtvale riigile taotlust teda vastu võtta;

⁷⁰ Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, § 23

- kinnipidamise kestus pole muutunud ebamõistlikult pikaks;
- väljasaatmine on perspektiivikas;
- perekonnaelu riive Eestis ei ole oluline;
- isiku tervislik seisund võimaldab väljasaatmist.

294 kohtuasjast autor leidis, et VSK kinnipidamise tähtaega pikendati 149 kohtumäärusega. 146 taotluse osas VSK pikendamist tähtaega taotleti kuna isikutel puudusid dokumendid. 3 taotluse puhul oli palutud kinnipidamise pikendamise taotlust kuna ei jõutud viia lõpuni väljasaatmist, näiteks lennuki piletite hankimine võttis rohkem aega kui oli planeeritud.

Üldjuhul saadetakse välismaalane Eestist välja lahkumisetekirjutuse sundtäitmise tähtaja saabumisel. Kui väljasaatmist ei ole võimalik lõpule viia VSS-s sätestatud tähtaja jooksul, paigutatakse väljasaadetav VSK-sse. Kõikide kohtulahendite puhul, mida autor analüüsis leidis, et VSK-sse paigutamised olid seotud sellega, et isikutel olid puudu reisidokumendid ja 48 tunni jooksul ei olnud võimalik välja saata Eesti Vabariigist.

Teiseks leidis autor analüüsidest kohtulahendeid, et tihti vastuvõetav riik ei reageeri koheselt taotlustele mida KMO läbi Välisministeeriumi edastab. Näiteks haldusajajas nr 3-09-2278, oli KMO esitanud 13.10.2009.a Tartu Halduskohtule VSS § 23 alusel taotluse isiku VSK-sse paigutamiseks. Tartu Halduskohtu 13.10.2009.a määrusega anti luba isik väljasaatmiskeskusesse paigutamiseks kuni tema Eesti Vabariigist väljasaatmiseni, kuid mitte kauemaks kui kaheks kuuks. Väljasaatmiskeskuse kinnipidamise tähtaega oli mitu korda pikendatud, kuna 14.10.2009.a täitis isik Vene Föderatsiooni tagasipöördumistunnistuse vormistamiseks vajaliku ankeedi. Samal kuupäeval pöördus KMO kirjalikult Vene Föderatsiooni Suursaatkonna poole palvega osutada abi isikule dokumenteerimisel. Päringule ei olnud 10.02.2010 vastatud.⁷¹ Sama situatsiooni, kus isik oli täitunud vajaliku reisidokumendi väljastamise taotlusankeedi ning vastu võetav riik ei reageeritud kiiresti, leidis autor haldusajajades nr 3-09-2211, 3-09-230, 3-08-125, 3-08-1254, 3-10-1621.

Kõigi 294 kohtulahendi puhul oli isiku väljasaatmine takistuseks reisidokumentide puudumine. Reisidokumentide taotlemisel on kindlasti tähtis, et isik, keda tahetakse välja saata Eesti Vabariigist oleksid koostööks valmis KMO ametnikega. Näiteks kohtulahendis 3-08-846 isik oli keeldunud igasugusest koostööst KMO ametnikega. Sellest tulenevalt pikendati isiku väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaega mitmeid kordi. Kokku oli isik väljasaatmiskeskuses

⁷¹ *Politsei- ja Piirivalveameti taotlus V.B. väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaja pikendamiseks*, haldusajaja number 3-09-2278, Tallinna Halduskohus, 10.02.2010

vastavalt kohtulahendile terve aasta. Isik ei teavitanud, mis nimi tal on, keeldus ütlema kuidas ta sattus Eesti Vabariiki.⁷² Selliseid juhtumeid autor leidis haldusasjades nr 3-10-1155/141, 3-08-1167, 3-10-1155. Autor leidis ka selliseid juhtumid, kus väljasaadetav isik valetas enda kohta, mis omakorda tõi jällegi kinnipidamise tähtaja pikendamise. Valeandmete kohta leidis autor haldusasjades 03-08-1254 ja 3-09-2195.

Analüüsid kohtulahendeid leidis autor, et ühegi kohtulahendi puhul ei riivatud inimõigusi. Kuigi 23 kohtulahendi puhul olid VSK-s kinnipeetavad taotlenud kohtult VSK-st vabastamist, sest nende arvates riivatakse nende eraelu. Samas kohtunikud ei leidnud põhiõiguste rikkumist kinnipidamisel VSK-s.

Analüüsid kohtulahendeid leidis autor, et kui puudub vastuvõetav riik, siis alguses paigutatakse määratlemata kodakondsusega isik väljasaatmiskeskusesse. Kui aga KMO ametnikud saavad aru, et puudub riik, kuhu isik välja saata vabastatakse isik VSK-st, kuna väljasaatmine on muutunud perspektiivituks. VSK-st vabastamisel antakse välismaalasele seaduslik alus riigis viibimiseks. Seaduse järgi võib vastu võtvaks riigiks olla ka kolmas riik. Kuid perspektiiv, et mõni riik võtab vastu Eestis kaua aega elanud isiku, kes pole tema kodanik, on märgatavalt väiksem kui vastava riigi kodaniku puhul.

Autor uuris ja analüüsis ka väljasaatmisvaldkonnaga seotud uurimistöid, milleks üks oli Eesti Migratsioonifondi ja Euroopa Migratsioonivõrgustiku 2006. aasta uurimistöo III "Tagasipöördumine. Eesti Raport" kokkuvõtete. Analüüsi tulemusena leidis autor, väljasaatmise sundtäitmine võib olla takistatud ja menetlus seetõttu venida. KMO ametnike väitel on praktikas põhiprobleemideks väljasaadetavate soovimatus teha koostööd, valeandmete esitamine isiku tuvastamisel, riikide erinev praktika vajalike dokumentide väljastamisel isikute väljasaatmiseks.⁷³ Neid väiteid tõestab ka eelpool nimetatud kohtulahendid.

⁷² Kodakondsus- ja Migratsiooniameti taotlus D.C väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaja pikendamiseks, haldusasja number 3-08-846, Tallinna Halduskohus, 26.08.2008

⁷³ Kajak K., Toodo K., „Tagasipöördumine“ uurimustöö III –Eesti Raport, Tallinn (2006), <www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/Tagasipoordumine.doc> (08.10.2010)

4. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

4.1 Järeldused

Avastatud ebaseaduslike Eestis viibijate arv on aastate lõikes mõnevõrra vähenenud. Samas on autor seisukohal, et järgnevatel aastatel võivad illegaalide arv kasvada kuna sõda Afganistanis jätkub ning pingeid on ka teistes Lähis-Ida ja Põhja Aafrika riikides, mis avaldab illegaalsele immigratsioonile paratamatult mõju. Eesti on ka illegaalide jaoks atraktiivne geograafiline asukoht ning Schengeni liikmelisus. Autori arvates illegaalid kasutavad Eestit kui transiitriiki, et edasi pääseda Eestist juba näiteks Skandinaaviasse, kus on heaoluühiskond. Oluliseks näitajaks illegaalse immigratsiooni ohu osas on ka asjaolu, et Eesti omab maismaapiiri Vene Föderatsiooniga, kus elab umbes 1,3 miljonit illegaali⁷⁴.

Uuringust, mida autor tegi lõputöö kirjutamisel, on näha, et valdav osa ebaseaduslikult viibivatest välismaalastest on määratlemata kodakondsusega ning teisele kohale jäävad Vene Föderatsiooni kodanikud. Suurem osa illegaale tulebki Vene Föderatsioonist. Praeguseks on illegaale hakanud ka rohkem tulema Afganistanist. See on tulemus sellest, et Lähis-Idas on viimasel ajal palju rahunud ning halb majanduslik ja sotsiaalne olukord.

Valdav osa registreeritud ebaseaduslikult viibivatest välismaalastest on määratlemata kodakondsusega isikud, kes ei ole õigeaegselt endale elamisluba taotlenud või seda pikendanud. Nimetatud isikute arv moodustab ca 70% kõigist registreeritud ebaseadusliku riigis viibimise juhtudest. Järgnevad Venemaa kodanikud ca 20%-ga. Kaua aega Eestis elanud määratlemata kodakondsusega isiku väljasaatmiskeskusse paigutamise õiguspärasus ja kooskõla inimväärikusega on problemaatiline, sest võib viia olukorda, kus väljasaatmiskeskuses peetakse isikut, kelle suhtes on selge, et teda ei saa ühtegi riiki välja saata sellepärast, et puudub riik, kes peab sellise isiku vastu võtma. Analüüsides kohutusmääruste ja -otsuste tulemusi, võib väita, et kui väljasaadetaval ei ole perspektiivi väljasaatmiseks ei saa isikut kinni pidada väljasaatmiskeskuses ning tuleb lahendada elamisloa taotlus välismaalase kasuks. Sest tuleb alati lähtuda sellest, et ei riivaks inimõigusi.

Tuginedes kohtulahendite analüüsile, pikendatakse väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaegu kõige sagedamini põhjusel, et väljasaadetaval puuduvad väljasaatmiseks vajalikud dokumendid.

⁷⁴ SA Eesti Migratsiooni fond, „2006. Aasta poliitika aruanne Eesti migratsiooni- ja varjupaigapoliitika“ (Tallinn:2007) , <www.sisekaitse.ee/public/ERV/2006_Poliitikaraport.pdf> (20.10.2010), lk 18

Kõikidest analüüsitud kohtulahenditest oli väljasaatmiskeskuses kinnipidamise pikendamise tähtaja taotlusi 194, mis moodustab kogu valimist 65%.

Tuginedes uurigu tulemustele, võib väita, et kahe kuuga ei jõuta väljasaatmiskeskuses lõpule viia väljasaatmisi, kus väljasaadetaval puuduvad dokumendid. Tihti oli tegemist nendel juhtudel määratlemata kodakondsusega väljasaadetavaga. Samas analüüsides uuringu tulemusi on tihti ka dokumentide puudus tingitus sellest, et väljasaadetavad ei soovi teha koostööd KMO ametnikega. Näiteks, et Vene Föderatsiooni kodanik saaks dokumendid väljasaatmiseks, tuleb väljasaadetaval isiklikult taotleda dokumente. Aga kui puudub koostöö ametnikega ning isik ei soovi taotleda dokumente, ilmneb vajadus jällegi pikendada VSK-s kinnipidamistähtaega. Kui väljasaadetav ei tee koostööd, näiteks esitab enda isiku ja päritolu kohta valeandmeid, ei täida vajalikke dokumente tagasipöördumiseks, on väljasaatmise protsess häiritud. Siingi tuleb jälle kasutusele võtta VSS § 25, mis sätestab, et kui väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaja jooksul ei ole võimalik väljasaatmist täide viia, pikendab halduskohus KMO ametnike põhjendatud taotlusel väljasaadetava väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaega kuni kahe kuu kaupa kuni väljasaatmise täideviimiseni või välismaalase vabastamiseni.

Tuginedes eelnevale nähtub, et väljasaadetava soov koostööd teha KMO ametnikega kiirendab isiku väljasaatmis protsessi. Kui väljasaadetav ei tee koostööd, näiteks esitab enda isiku ja päritolu kohta valeandmeid, ei täida vajalikke ankeetvorme reisidokumendi saamiseks, ei esita kodakondsus- või elukohajärgse riigi saatkonnale vajalikku informatsiooni oma isiku tuvastamiseks, päritolu väljaselgitamiseks, siis ei saa kodakondsus- või elukohajärgse riigi saatkond päringutele vastata ning tagasipöördumiseks vajaliku reisidokumendi väljastamise protsess on häiritud.

Kohtulahendite analüüsi tulemusena väljasaatmiseks vajalike dokumentide väljastamise kiirus on väga aeglane. Autori arvates reisidokumentide saamine ei sõltu ainult Eesti ametiasutuste tööst, vaid teiste riikide suutlikkusest ja koostöövõimelisusest. Analüüsi tulemusena on näha, et väljasaatmised toimuvad enamasti ida suunas. Hoolimata sellest, et Eesti ja Venemaa on naaberriigid nende vaheline koostöö väljasaatmises ei ole hea. Analüüsist on näha, et kõige rohkem on väljasaatmiskeskuses Venemaa kodanikke. Mis tähendab, et nende väljasaatmine võtab palju aega. Põhiliseks probleemiks on see, et kui väljasaadetav on vene kodakondsusega tuleb tal isiklikult kirjutada taotlus, et saada dokumente väljasaatmiseks. Siis tuleb jällegi probleemiks see kui väljasaadetav ei taha Venemaale tagasi ning ta ei kirjutagi kunagi seda taotlust dokumentide saamiseks. Hoolimata sellest, et Venemaa ja Euroopa Liidu vahel on

sõlmitud viisarežiimi lihtsustamise ja tagasivõtu leping, keeldub Venemaa Eestist väljasaadetud Vene kodanikke vastuvõtmest ilma väljasaadetava kirjaliku taotlusega.

Sujuv koostöö naaberriikidega oleks suur samm edasi tulemusliku tagasisaatmisprotsessi suunas.

Toetudes empiirilise kvalitatiivsele uuringu tulemustele, on leitud vastus antud lõputöös püstitatud uurimisküsimusele, et põhilisteks probleemideks väljasaatmisel on:

- dokumentide puudus;
- väljasaadetav ei soovi teha koostööd ametnikega;
- vastuvõetava riigi koostöövõimelisus ja riikide erinev praktika.

4.2 Ettepanekud

Töö uurimistulemusena teeb autor järgmised ettepanekud, kuidas väljasaatmismenetlused toimuksid sujuvamalt. Autori arvates on üheks tähtsaks komponendiks väljasaatmisel ametnike hea koostöö väljasaadetavatega. Kuna sellest sõltub väljasaatmise protsessi kiirus. Selleks, et oleks hea koostöö tuleks vastutavaid ametnikke koolitada näiteks selliste koolitustega nagu:

1. Psühholoogilised koolitused, kus õpetatakse suhtlemis- ja kuulamisoskust, kehakeelt;
2. Erinevate kultuuride omapära koolitused. Eriti selliste riikide omapära, kuhu kõige rohkem saadetakse välja;
3. Inimõiguste koolitus, kus täiendatakse ametnike teadmist erinevate riikide seadusandlusest ja Euroopa Liidu õigusaktidest.

Koolituste läbimisel paranevad kindlasti ametnike psühholoogilised oskused tegelemaks efektiivselt tagasipöördujatega ja nende probleemidega väljasaatmise operatsiooni vältel. Samuti tunneksid ametnikud ennast enesekindlamalt väljasaatmisoperatsioonidel ning teaksid, kuidas käituda erinevates situatsioonides.

Õppides teiste riikide kultuure on kergem järgida erinevate kultuuride reegleid, näiteks isikute puudutamisel ja nendega vestlemisel. Samal ajal kui mingi liigutus on ühe rahvuse piirides üldtuntud ja selge tähendusega, ei tarvitse sel teise rahvuse jaoks mingit mõtet olla või tähendab see siis hoopis vastupidist. Võõra inimese mitteverbaalseid signaale ei tohiks võtta enda vastu suunatuna, isegi kui need sinu kultuuris tunduksid solvavad. Samuti võib sinu mitteverbaalne käitumine olla solvav mõnes teises kultuuris.

Kehakeele õppimine on suureks abiks siis kui väljasaadetav ei taha eriti kontakteeruda ametnikega. Keha žestide järgi on ikkagi võimalik informatsiooni saada inimeselt. Kui inimese sõnad ning kehakeel ei lange kokku, siis tuleks otsustada kehakeelest saadud info kaudu, sest see on tõesem. Samamoodi võib liigutuste kogumit jälgides jõuda otsusele, et üks liigutus liigutuste kogumis ei ühti ehk liigutuste kogum pole vastavuses. See annab meile alust arvata, et inimene kas püüab varjata oma tegelikke tundeid või ta valetab. Niisiis, eduka suhtlemise aluseks on kehakeele vastavus kõnega – kui me ütleme üht, mõtleme aga teist, annab kehakeel vastandliku teate, ning kehakeelt tajutakse tõena ning peetakse kauem meeles.⁷⁵

Autori arvates oleks väga hea kui ametnikke viiakse teistesse EL liikmesriikidesse õppereisile, kus on suured kogemused sunniviisilise tagasisaatmise operatsioonide elluviimisel ja välja kujunenud pikaajalised parimad praktikad operatsioonide läbiviimisel ning kus on välja kujunenud üldtunnustatult hästi toimiv süsteem. Kuna väljasaatmise valdkond on Eestis suhteliselt noor, ei ole siin veel välja kujunenud väljasaatmise head praktikad.

Sunniviisiline väljasaatmine on üks meede, kuidas vähendada illegaalide hulka riigis. Samas tuleks riigil teha selliseid tegevusi, mis takistaksid üldse illegaalide sisserännet. Näiteks Euroopa riigid peaksid suunama finants- ja poliitilist abi vähem arenenud naaberriikidele, kust tuleb põhiline immigrantidevoog. Märksõnadeks on siinkohal stabiilsuse ja heaolu arendamine väljaspool oma piire, selleks et meelitada inimesi jääma oma päritoluriiki.

⁷⁵ Judy, J.,. *Kehakõne. Kuidas jätta endast positiivset muljet.* (TEA kirjastus, 1998), lk 11

KOKKUVÕTE

Lõputöö koostamise eesmärgiks oli leida peamised põhjused, miks ei saa seadusliku aluseta riigis viibivat isikut koheselt välja saata riigist vastavalt VVS § 8, mis sätestab, et väljasaatmine viiakse lõpule 48 tunni jooksul välismaalase kinnipidamisest arvates. Sisserändajad, kes sisenevad Euroopa Liidu liikmesriikidesse mitte ametlikult usaldavad end sageli kuritegelike rühmituste kätte või ise teostavad õigusrikkumisi. Selle tulemusena kasvab muu kuritegevus ja väheneb turvalisus. Seoses sellega tuleks illegaalid kiiremas korras riigist välja saata, et meil kõikidel oleks turvatunne. Inimeste turvatunne on oluline eeldus, et inimesed saaksid elada täisväärtuslikku elu ning see on seisund, milles me tunneme end kaitstuna. Riigi üheks oluliseks ülesandeks on turvatunde loomine oma kodanikele. Kuid väljasaatmisel peab alati tähelepanu pöörama sellele, et ei riivaks inimeste õigusi. Väljasaatmisprotsess peab toimuma vastavalt reguleerivatele õigusaktidele.

Inimesi tõukab illegaalsele immigratsioonile majanduslik ja poliitiline halb olukord oma koduriigis ning vastupidi Euroopa riikides hea majanduslik ja poliitiline olukord. Eriti praegu on see aktuaalne kuna Põhja Aafrika ja teistest Lähis-Ida riikides poliitiline ja majanduslik olukord halvenenud. Autor on seisukohal, et Euroopa riigid peaksid suunama finants- ja poliitilist abi vähemarenenud naaberriikidele, et edendada stabiilsust ja heaolu väljaspool oma piire ning meelitada seeläbi inimesi oma päritoluriiki jääma.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks viis autor läbi andmete analüüsi väljasaatmisest PPA näitel ja tõi välja ettepakud kuidas parandada väljasaatmisi ning vähendada illegaalide hulka riigis.

Uuringu tulemusi analüüsid selgus, et kõige suuremaks probleemiks väljasaatmisel on reisidokumentide puudus. Tuginedes kohtulahendite analüüsil tulemustele, pikendatakse VSK-s kinnipidamise tähtaegu kõige sagedamini põhjusel, et väljasaadetaval puuduvad väljasaatmiseks vajalikud dokumendid. 294 kohtuasjast VSK-s kinnipidamise tähtaega pikendati 146 kohtumäärusega põhjendusel, et puuduvad dokumendid ning kolmes kohtuasjas oli põhjuseks, et viia lõpuni väljasaatmist, näiteks lennuki piletite hankimine võttis rohkem aega kui oli planeeritud. Ülejäänud 145 kohtuasja puhul taotleti VSK-sse paigutamist põhjusel, et välismaalastel puudusid dokumendid.

Teiseks autor leidis analüüsi käigus, et probleemiks on isiku koostöötähe. Väljasaadetav ei soovi KMO ametnikega koostööd teha. Näiteks esitab enda ja päritolu kohta valed andmed. Kohtuasjas nr 03-08-1254 isik ütles valed andmed. See kõik pikendab väljasaatmist, kuna KMO ametnikud

peavad ise välja uurima päritoluriigi, et sinna teha päring isikukohta ja taotluse dokumentide hankimiseks väljasaadetavale. Koostööst loobumine pikendab väljasaatmist, mis on kasulik isikule kui ta ei soovi lahkuda Eestist. See on väga tähtis, et KMO ametnik saaks luua head koostööd väljasaadetavaga. Selleks ongi autor teinud ettepanekut, et ametnikel oleks läbiviidud koolitused, kus neid õpetatakse kuidas peab käituma väljasaadetavate isikutega. Tähtis on ka see kui ametnik teab isiku päritolu maa traditsioone, see parandab omavahel koostööd, mis omakorda kiirendab väljasaatmisprotsessi.

Kolmandaks leidis autor, et reisidokumentide saamine ei sõltu ainult Eesti ametiasutuste tööst, vaid teiste riikide suutlikkusest ja koostöövõimelisusest. Kohtulahendite analüüsist selgub, et isegi kui väljasaadetav on nõus riigist lahkuma, taotleb vabatahtlikult väljasaatmiseks vajalikud dokumendid, ei saa võimaldada talle kiiret väljasaatmist, kuna vastuvõetav riik ei vasta päringutele. Selliseid juhtumeid leidis autor 6 kohtulahendis. Selleks, et sellist olukorda parandada tuleb teha rohkem koostööd riikide vahel. Eriti tuleks rohkem koostööd teha Vene Föderatsiooniga, kuna enamus väljasaatmist toimub ida suunas.

Sunniviisilise väljasaatmisel on järgmised põhiprobleemid:

- dokumentide puudus;
- väljasaadetav ei soovi teha koostööd ametnikega;
- vastuvõetava riigi koostöövõimelisus;
- vastuvõetava riikide erinev praktika.

Käesoleva lõputöö autor on arvamisel, et on saavutanud kõik oma töös püstitatud eesmärgid. Selle tulemusena on lõputöö autor välja toonud omapoolsed ettepanekud, kuidas tõhustada sunniviisilist väljasaatmist ning vähendada illegaalide hulka riigis. Ettepanekute tegemisel lähtus autor lõputöö teoreetilisest osast ning analüüsi tulemustest. Ettepanekuid on võimalik kasutada PPA ametnikel, kes otseselt on seotud sunniviisilise väljasaatmisega.

РЕЗЮМЕ

Тема данной дипломной работы "Осуществление принудительной депортации в Эстонии на примере Департамента полиции и погранохраны." Дипломная работа состоит из 47 страниц и четырех глав. В дипломной работе представлено четыре рисунка и шесть дополнений. Для работы было использовано 29 различных источников литературы.

Цель данной дипломной работы - выделение основных проблем. Целью данной дипломной работы является выделение основных проблем, которые возникают при депортации в третьи страны. В первой главе дипломной работы представлен обзор о незаконной иммиграции и приводятся ключевые меры по сокращению нелегалов в стране. Автор на основе тяговой теории выявляет причины, почему люди покидают свою родину. Во второй главе пишется о принудительной депортации, которая является одной из основных мер по сокращению нелегалов в стране. Вторая глава также даёт обзор о незаконной миграции и законодательстве о правах человека. В третьей главе автор анализирует данные граждан, которые содержатся в центре депортации, а также с какими странами возникает больше всего проблем при депортации и с какими странами необходимо развивать сотрудничество в данной сфере. Кроме того, автор рассматривает различные проблемы, связанные с депортацией.

В четвертой главе автор основательно представляет выводы и предложения по улучшению принудительной депортации в Эстонии, полученные в результате анализа данных.

Для анализа данных использовалась информация, которую автор получил из отдела миграции Департамента полиции и погранохраны. Кроме того, автор использовал различные судебные решения, относительно принудительной депортации. Автор исследовал процедуру депортаций и анализировал судебные решения с целью достижения поставленной цели дипломной работы.

Для достижения цели надо было выявить основные проблемы относительно принудительной депортации. На основе эмпирических количественных исследований было найдено решение. Основными проблемами принудительной депортации являются: отсутствие документов у депортируемого, отказ от сотрудничества с работниками Департамента полиции и погранохраны со стороны депортируемого, а также разная практика принимающих стран в области реадмиссии.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Annus, T., 2006. Riigiõigus. Tallinn Kirjastus Juura

Eesti rände ja varjupoliitika aaruanne, 2010. Sisekaitseakadeemia kodulehel www.sisekaitse.ee/public/ERV/EE_2009_policy_report_est.pdf välja otsitus 02.03.2011

Eesti Vabariigi kolmas perioodiline aruanne, mis on esitatud ÜRO kodaniku ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 40 alusel selle pakti kohaldamise kohta, 2009. Välisministeeriumi kodulehel webstatic.vm.ee/static/failid/106/CCPR_Kolmas_perioodiline_aruanne%20_est_.pdf välja otsitud 27.10.2010

Euroopa Liidu kodaniku seadus, 17.05.2006, jõustunud 01.08.2006, RT I 2006, 26, 191... RT I, 09.12.2010, 1

Haruoja, M., 1996. Inimõigused. Tallinn ÜRO Arenguprogramm Eestis

Immigratsioon ja asüülipoliitika. EU4Journalists kodulehel www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/estonian/C45/198 välja otsitud 20.10.2010

Illegaalse immigratsiooni riskianalüüs 2010. Publitseerimata

Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, 01.06.2010 - RT II 2010, 14, 54, artikkel

Inimõiguste ülddeklaratsioon art.29.2. Inimõiguste Instituudi kodulehel www.eihr.ee/Est/DekIEST.html välja otsitud 13.11.2010

Judy, J., 1998. Kehakõne. Kuidas jätta endast positiivset muljet. TEA kirjastus

Jürgenson, A., 2002. Siberi eestlaste territoriaalsus ja identiteet Tallinna Pedagoogikaülikool

Kaitsepolitsei aastaraamat 2009. Kaitsepolitsei kodulehel www.kapo.ee/cms-data/_text/38/44/files/aastaraamat-2009-est.pdf välja otsitud 12.11.20

Kajak K., Toodo K., 2006. Tagasipöördumine uurimustöö III –Eesti Raport, Tallinn. Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse kodulehel www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/Tagasipoordumine.doc välja otsitud 08.10.2010

Kanger, L., 2008. Ebaseadusliku riigis viibimise lõpetamine. Väljasaatmine, kohtupraktika analüüs, Riigikohus Õigusteabe osakond. Riigikohtu kodulehel [www.riigikohus.ee/vfs/725/Analyyss%20Valjasaatmine%20\(L_Kanger\).pdf](http://www.riigikohus.ee/vfs/725/Analyyss%20Valjasaatmine%20(L_Kanger).pdf) välja otsitud 20.10.2010

Kinnipeetud isikute saatmise juhend, kinnitatud Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 20.10.2010 käskkirjaga

Kodakondsus- ja Migratsiooni ameti taotlus D.C väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaja pikendamiseks haldusasja number 3-08-84, Tallinna Halduskohus, kohtuotsus 26.08.2008

Komisjon on mures Schengeni piirieskirjade hindamisel tuvastatud probleemide pärast, millega reisijad kokku puutuvad, 2010. Euroopa Liidu portaali kodulehel www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1329&format=HTML&aged=0&language=ET&guiLanguage=en välja otsitud 01.02.2011

Mitme aastane programm, perioodil 2008-2013. Siseministeeriumi kodulehel www.siseministeerium.ee/public/RF_MAP_EST_final.pdf välja otsitud 19.10.2010.

Philip, A. B., 1994. European Union Immigration Policy: Phantom, Fantasy, or Fact. West European Politics

Politsei- ja Piirivalveameti taotlus V.B. väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaja pikendamiseks haldusasja number 3-09-227, Tallinna Halduskohus, kohtuotsus 10.02.2010

Riigipiiri seadus, 30.06.1994, jõustumine 31.07.1994, RT I 1997, 77, 1315... RT I 2010, 37, 222.

SA Eesti Migratsiooni fond 2006. Aasta poliitika aruanne „Eesti migratsiooni- ja varjupaigapoliitika“. Sisekaitseakadeemia kodulehel www.sisekaitse.ee/public/ERV/2006_Poliitikaraport.pdf välja leitud 20.10.2010

Taylor, M., 2000. Inimõiguste järgmine politseitöös. Strasbourg: The Human Rights Information Centre

Toetatud tagasipöördumine ja re-integratsioon kolmandatesse riikidesse, 2009. Tallinn SA Eesti Migratsioonifond Euroopa rändevõrgustik.

Turvalisuse poliitika põhisuunad aastani 2015. 2010. aasta täitmise aruanne. Siseministeeriumi kodulehel [www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/siseministeerium/Turvalisuse poliitika%202010.%20a%20aruanne.pdf](http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/siseministeerium/Turvalisuse%20oliitika%202010.%20a%20aruanne.pdf) välja arvatud 01.03.2011

Uibopuu, H-J., 2000. Inimõiguste rahvusvaheline kaitse. Salzburg ja Tallinn Kirjastus Juura

Uri, E. 02.04.2002. Võetud kohustusi tuleb täita. Põhjarannik.

www.arhiiv.pohjarannik.ee/article.php?sid=494 välja otsitud 16.10.2010

Välismaalaste seadus 09.12.2009, jõustunud 01.10.2010- RT I 2010, 3, 4 ... RT I 2010, 41, 240

Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, 21.10.1998, jõustunud 01.04.1999- RT I 1998,
98, 1575 ... RT I, 29.11.2010

Väljasõidukohustuse sundtäitmise korraldamine, 09.12.2009, jõustunud 01.01.2010 - RT I,
14.12.2010, 8

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Registreeritud illegaalide kaardid 2008. a.....	9
Joonis 2. Registreeritud illegaalide kaardid 2009. a.....	10
Joonis 3. Registreeritud illegaalide kaardid 2010. I pa.....	11
Joonis 4. Viisatootluste esitamised ja viisa andmisest keeldumised aastatel 2008-2010.....	12

LISA 1. TABEL 1. VSK-SSE PAIGUTATUD ISIKUD

Jrk nr	Kodakondsus	2008	2009	2010 I pa
	Kokku	44	55	21
1	Afganistan	0	15	3
2	Venemaa	21	11	7
3	Määratlemata kodakondsus	8	7	2
4	Süüria	0	5	0
5	Aserbaidžaan	4	4	2
6	Gruusia	1	3	2
7	Armeenia	2	2	3
8	Hiina	0	2	0
9	Ukraina	3	1	0
10	Kongo	0	1	1
11	Kanada	0	1	0
12	India	0	1	0
13	Egiptus	0	1	0
14	Nigeeria	0	1	0
15	Moldova	1	0	0
16	Senegal	1	0	0
17	Valgevene	1	0	0
18	Kasahstan	1	0	0
19	Somaalia	1	0	0
20	Iraak	0	0	1

(allikas: Politsei- ja Piirivalveamet kodakondsus- ja migratsiooniosakond)

LISA 2. TABEL 2. STATISTILINE ÜLEVAADE

	2008	2009	2010 I pa	Kokku
Registreeritud illegaalid	1058	891	372	2321
Väljasaatmiskeskusesse paigutatud isikud	44	55	21	120
Lahkumisettekirjutused	108	83	33	224
Väljasaatmised	102	99	37	238

(allikas: Politsei- ja Piirivalveamet kodakondsus- ja migratsiooniosakond)

LISA 3. TABEL 3. ILLEGAALID KODAKONDSUSTE KAUPA
2008.A

Kodakondsus	Registreeritud illegaalide arvestuskaardid	Väljasaatmiskeskusesse paigutatud isikud	Lahkumis- ettekirjutused	Eestist väljasaadetud isikud
Määratlemata kodakondsus	627	8	9	0
Venemaa	311	21	45	28
Ukraina	46	3	23	4
Valgevene	16	1	7	3
Gruusia	9	1	7	2
Armeenia	6	2	3	1
Aserbaidžaan	6	4	2	4
Kasahstan	6	1	1	1
Ameerika Ühendriigid	5	0	2	0
Moldova	5	1	0	4
Leedu	3	0	0	3
Jaapan	2	0	1	0
Poola	2	0	0	1
Usbekistan	2	0	1	0
Austraalia	1	0	1	0
Hiina	1	0	1	0
Iraak	1	0	0	0
Kamerun	1	0	1	1
Kanada	1	0	1	0
Kõrgõzstan	1	0	1	0
Läti	1	0	1	2
Pakistan	1	0	0	0
Senegal	1	1	0	0
Somaalia	1	1	0	0
Türgi	1	0	1	1
Türkmenistan	1	0	0	0

(allikas: Politsei- ja Piirivalveamet kodakondsus- ja migratsiooniosakond)

LISA 4. TABEL 4. ILLEGAALID KODAKONDSUSTE KAUPA 2009.A

Kodakondsus	Registreeritud illegaalide arvestuskaardid	Väljasaatmiskeskusesse paigutatud isikud	Lahkumis- ettekirjutused	Eestist valjasaadetud isikud
Määratlemata kodakondsus	569	7	5	0
Venemaa	197	11	36	19
Afganistan	17	15	0	13
Ukraina	14	1	8	3
Valgevene	11	0	2	9
Läti	10	0	0	22
Filipiinid	8	0	8	0
Ameerika Ühendriigid	7	0	6	0
Aserbaidžaan	6	4	2	4
Leedu	6	0	0	6
Hiina	5	2	2	2
Süüria	5	5	0	0
Poola	4	0	0	4
Armeenia	3	2	1	0
Brasiilia	2	0	2	0
Egiptus	2	1	1	0
Gruusia	2	3	1	2
Iisrael	2	0	2	0
Kanada	2	1	2	0
Kongo DV	2	1	0	2
Türgi	2	0	2	0
Bulgaaria	1	0	0	0
India	1	1	1	0
Itaalia	1	0	0	0
Kasahstan	1	0	1	3
Kongo Vabariik	1	0	0	0
Kõrgõzstan	1	0	0	0
Liibanon	1	0	1	0
Mongoolia	1	0	0	0
Nigeeria	1	1	0	0
Rootsi	1	0	0	0
Rumeenia	1	0	0	0
Somaalia	1	0	0	0
Soome	1	0	0	0
Suurbritannia	1	0	0	0
Usbekistan	1	0	0	0

(allikas: Politsei- ja Piirivalveamet kodakondsus- ja migratsiooniosakond)

LISA 5. TABEL 5. ILLEGAALID KODAKONDSUSTE KAUPA 2010.
IPA

Kodakondsus	Registreeritud illegaalide arvestuskaardid	Väljasaatmiskeskusesse paigutatud isikud	Lahkumis- ettekirjutused	Eestist väljasaadetud isikud
Määratlemata kodakondsus	265	2	3	3
Venemaa	62	7	12	6
Ukraina	7	0	7	0
Läti	7	0	0	10
Armeenia	5	3	1	1
Gruusia	5	2	3	1
Afganistan	3	3	0	2
Aserbaidžaan	2	2	1	1
Valgevene	2	0	0	1
Soome	2	0	0	2
Kanada	2	0	2	0
Suurbritannia	2	0	0	2
Ameerika Ühendriigid	2	0	2	0
Kongo DV	1	1	0	0
Rootsi	1	0	0	1
Rumeenia	1	0	0	1
Iraak	1	1	0	1
Peruu	1	0	1	0
Mehhiko	1	0	1	0
Süüria	0	0	0	4
India	0	0	0	1

(allikas: Politsei- ja Piirivalveamet kodakondsus- ja migratsiooniosakond)

LISA 6. TABEL 6. KOHTULAHENDITE ÜLEVAADE AASTATE KAUPA

	2008	2009	2010	Kokku
Paigutamised väljasaatmiskeskusesse	44	55	46	145
Väljasaatmiskeskuses kinnipidamise tähtaja pikendamine	32	39	78	149

(allikas: Justiitsministeerium)